

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

OKUL SPORLARINA KATILAN VE KATILMAYAN
MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEROL ACAR

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Işıl AKTAĞ

BOLU, TEMMUZ-2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Serol ACAR tarafından hazırlanan “**OKUL SPORLARINA KATILAN VE KATILMAYAN MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı Beden Eğitimi Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği / oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 12.07.2024

Jüri Üyeleri

Danışman
Doç. Dr. Işıl AKTAĞ
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

İmza

.....

Üye
Doç. Dr. Gülsen ÖZCAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Ü. Önder ŞEMŞEK
Düzce Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 04.06.2024 tarihinde Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %25 olarak tespit edilmiştir.

Bu çalışma için Sosyal Bilimlerde Araştırmalar Etik Kurulundan 2023/03 sayılı ile etik izin alınmıştır.

.....

SEROL ACAR

ÖZET

**OKUL SPORLARINA KATILAN VE KATILMAYAN MESLEK LİSESİ
ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SEROL ACAR
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. IŞIL AKTAĞ)
BOLU, TEMMUZ - 2024
XI+80**

Bu araştırmanın amacı okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, aile öğrenim durumu, aile birlikteliği, kardeş sayısı, gelir durumu açısından incelenmesidir.

Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Bolu ilinde dört farklı meslek lisesinde öğrenim gören toplam 600 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanmasında Buss ve Perry tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Demirtaş Madran (2012) tarafından yapılan Buss Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) uygulanmıştır. Araştırma sonucunda okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Kız öğrencilerin öfke ve düşmanlık içeren saldırganlık düzeyi erkek öğrencilere göre anlamlı derecede fazla bulunmuştur. Ayrıca aile birlikteliği ve sınıf düzeylerine göre meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde bir farklılık bulunmamıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Saldırganlık, meslek lisesi öğrencileri, okul sporları

ABSTRACT

DETERMINATION OF AGGRESSION LEVELS OF VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS WHO PARTICIPATE AND DO NOT PARTICIPATE IN SCHOOL SPORTS

**MSC THESIS
SEROL ACAR
BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION
(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. İŞİL AKTAĞ)**

**BOLU, JULY-2024
XI+80**

The purpose of this study is to determine the aggression level of vocational high school students according to gender, class level, income of the family, family unity, parents education level, number of sibblings and according to sports participation.

600 students from 4 different vocational high schools participated this study from Bolu in 2022-2023 education year. Aggressiveness scale developed by Buss and Perry and translated to Turkish by Demirtaş Madran was used in this research. According to the analyses there is no significant difference in aggression levels of students according to sport participation. Female students anger and hostility levels is higher than male students. Also, there are no significant differences in aggression level of students according to family unity and class level.

KEYWORDS: Aggression, vocational high school students, school sports

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ.....	x
TEŞEKKÜR.....	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi	4
1.4 Araştırmanın Problem Cümlesi	5
1.4.1 Alt Problemler.....	5
1.5 Sayıtlılar	6
1.6 Sınırlılıklar.....	6
1.7 Tanımlar	6
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ	
ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1 Spor Kavramı.....	7
2.2 Sporun Psikolojik Açıdan Yararları	9
2.3 Sporun Sosyal Açıdan Yararları	10
2.4 Spor ve Eğitim.....	11
2.5 Saldırganlık	12
2.6 Saldırganlığı Etkileyen Faktörler	14
2.6.1 Kişilik.....	15
2.6.2 Aile.....	15
2.6.3 Kitle İletişim Araçları	16
2.6.4 Çevresel Faktörler	17
2.6.5 Zorbalık.....	17
2.7 Saldırganlık Kuramları	18
2.7.1 İçgüdü Kuramı	18
2.7.2 Biyolojik Kuram	18
2.7.3 Sosyal Öğrenme Kuramı.....	19
2.7.4 Davranışçı Kuram	19
2.7.5 Engellenme – Saldırganlık Kuramı.....	20
2.7.5.1. Saldırganlık Türleri.....	20
2.7.5.1.1. Fiziksel Saldırganlık	21
2.7.5.1.2. Sözel Saldırganlık	21
2.7.5.1.3. Araçsal (Edilgen) Saldırganlık.....	21

2.7.5.1.4. Düşmanlık İçeren (Yıkıcı) Saldırganlık.....	22
2.7.6 Saldırganlık ve Spor İlişkisi.....	22
2.8 Konu ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	24
2.9 Konu ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar.....	31
3. YÖNTEM.....	37
3.1 Araştırmanın Modeli	37
3.2 Evren ve Örneklem.....	37
3.3 Veri Toplama Araçları.....	39
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeği ...	39
3.4 Verilerin Toplanması.....	40
3.5 Verilerin Analizi	40
4. BULGULAR.....	42
4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	42
4.2 İkinci ve Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	43
4.3 Dördüncü ve Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	44
4.4 Altıncı ve Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	45
4.5 Sekizinci ve Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	48
4.6 Onuncu ve On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	49
4.7 On İkinci ve On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	50
5. TARTIŞMA	53
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
6.1 Sonuçlar.....	63
6.2 Öneriler.....	63
6.2.1 Çalışma ile İlgili Öneriler	64
6.2.2 Gelecek Çalışmalar ile İlgili Öneriler	64
7. KAYNAKLAR	65
8. EKLER.....	77

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Katılımcıların okul sporlarına katılma durum değişkenine göre dağılımları.....	37
Tablo 3.2. Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre dağılımları	37
Tablo 3.3. Katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre dağılımları	38
Tablo 3.4. Katılımcıların anne eğitim durumuna göre dağılımları	38
Tablo 3.5. Katılımcıların baba eğitim durumuna göre dağılımları	38
Tablo 3.6. Katılımcıların aile birlikteliği durumuna göre dağılımları	39
Tablo 3.7. Katılımcıların kardeş sayısı değişkenine göre dağılımları	39
Tablo 3.8. Katılımcıların aile gelir düzeyi değişkenine göre dağılımları	39
Tablo 3.9. BPSÖ ve alt boyutların Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı	41
Tablo 4.1. BPSÖ ve alt boyutların çarpıklık-basıklık, ortalama ve standart sapma değerleri	42
Tablo 4.2. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılma ve katılmama durumu değişkenine göre t-testi sonuçları	42
Tablo 4.3. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları	43
Tablo 4.4. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları	43
Tablo 4.5. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre ANOVA sonuçları	44
Tablo 4.6. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre ANOVA sonuçları	44
Tablo 4.7. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin anne eğitimi durumuna göre ANOVA test sonuçları	45
Tablo 4.8. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin anne eğitimi durumuna göre ANOVA test sonuçları	46
Tablo 4.9. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre t-testi sonuçları	46
Tablo 4.10. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre t-testi sonuçları	47
Tablo 4.11. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin aile birlikteliği durumuna göre t-testi sonuçları	48
Tablo 4.12. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin aile birlikteliği durumuna göre t-testi sonuçları	48
Tablo 4.13. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin kardeş sayısı durumuna göre ANOVA sonuçları	49
Tablo 4.14. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin kardeş sayısı durumuna göre ANOVA sonuçları	49
Tablo 4.15. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin gelir düzeyi durumuna göre ANOVA sonuçları	50
Tablo 4.16. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin gelir düzeyi durumuna göre ANOVA sonuçları	51

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BPSÖ	: Buss Perry Saldırganlık Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
GSB	: Gençlik ve Spor Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimi sürecimde ve araştırmamın gerçekleştirilmesinde değerli bilgileri, önerileri ve deneyimlerini benimle paylaşan, çalışmamı yönlendiren, desteğini ve yardımını esirgemeyen danışman hocam sayın Doç. Dr. Işıl AKTAĞ’a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan sevgili öğrencilere ve uygulama yapılan okullardaki değerli öğretmenlerime, araştırmamda emeği olan ve ismini sayamadığım herkese teşekkürü borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamamda bana verdiği büyük destek için sevgili eşime ve oğlum Gökmen’e sonsuz teşekkürler...

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, yapılan araştırmanın amacı, araştırmada yanıt aranan sorular, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, varsayımlar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Beden eğitimi ve spor, bireyin uygun fiziksel hareketler yaparak davranışlarında (duygusal, bedensel, sosyal ve zihinsel) değişim meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bireylerin gelişim özelliklerinin dikkate alınarak mutlu, sağlıklı, dengeli kişilik özelliklerine sahip; çalışkan, üreten, yaratıcı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan ve aynı zamanda kültürel değerlerine sahip çıkan, demokratik hayatın gerekli kıldığı davranışları özümseyen ve bunu günlük yaşamına aktarabilen bireyler yetiştirmek için sportif etkinlikler önemli birer araçtır (Bucher & Koenig, 1983). Bir diğer tanımla beden eğitimi: İnsanın fiziksel hareketler yoluyla vücudunun eğitilmesi, hareket becerilerinin ve sinir-kas koordinasyon becerilerinin gelişimi, vücudun olgunlaşması için yapılan alıştırmalar; sporla yapılan çalışmalarda başarı güdüsünün artırılması ve centilmenlik duygularının geliştirilmesidir (Aracı, 2000; Çakmakçı, 2001; Harmandar, 2004; Tamer & Pulur, 2001). Beden Eğitimi; Milli Eğitim'in temel ilkelerine uygun bir şekilde yetişmekte olan nesillerin temel kaynağı olan insanın beden, ruh ve kişilik gelişimi ile sosyal-duygusal, bilişsel, psikomotor gelişimini sağlayan ve genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen planlı faaliyetlerdir (İnal, 2000; Yıldırım, 1996).

TDK'ye göre *“spor; bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümüdür.”* Spor; insanoğlunun fiziksel ve zihinsel etkinliklerinin gerçekleşmesine yardım eden, oyuna ve performansa dayalı bir unsur olan ve aynı zamanda eğlence ve oyun içeren geniş kapsamlı bir tanıma sahiptir (Dumlupınar, 2007). Sporun çok yönlü bir kavram olmasından dolayı evrensel bir tanımlı yapılamamıştır. Birçok yazar sporu farklı şekilde tanımlamıştır. Fakat spor olarak kabul görmüş fiziksel aktivitelerde sporu (belirli kurallar içerir, rahatlama sağlar, rekabet ortamı yaratır vb.) tanımlayan unsurlar vardır (Çıdam, 1996; Yetim, 2000). Spor, çağlar boyu hep var olarak insanoğlunun en önemli uğraşları arasında yer almıştır. Beden ve kas

gücünün çok önemli olduğu yüzyıllarda doğal olarak spor faaliyetlerine büyük önem verilmekteydi. Örneğin avına ulaşabilmek ya da bazı güçlü hayvanlardan kaçabilmek adına çabukluk ve çeviklik önemli hale gelmiştir. Arazi yapılarının engebeli oluşu, yüksek yerlere tırmanabilme vb. gibi güç gerektiren hareketlerle insanoğlu yaşantısında sık sık karşılaşmış, bu da bedenini kullanabilmesine olanak sağlamıştır (Ay, 2021; Hiçyılmaz, 1994).

Spor; sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınmanın temeli olan insanın kişilik oluşumunu sağlamak, vücut bütünlüğünü geliştirerek, bireye bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak, toplumda yer edinmesini sağlamak ve çevreye uyumunu kolaylaştırmak; ayrıca uluslararası alanda da kaynaşma sağlayarak birlik beraberlik gücünü artırmak için yapılan faaliyetler olarak da tanımlanabilir (Çaha, 1999; Keskin, 2015; Tuncay, 1991). Bu özelliklerine bağlı olarak sporun çok yönlü, faydalı ve çeşitli boyutlar kazandığını ve böylelikle evrensel hale geldiğini söyleyebiliriz. Ayrıca bireyler spor yoluyla bir gruba dahil olma, takım kurma, başarma hissini yaşama ve rahatlama duygusunu tatma gibi olumlu yaşantılar yoluyla bazı olumsuz duyguları dışarıya atar ve bünyesindeki negatif enerjinin yaratabileceği öfke hali, sinir-stres, saldırganlık vb. davranışları önlemeye katkı sağlar. Bununla birlikte spor yapmak, bireylerin olumsuz duygu durumlarıyla baş etmelerinde ve psikolojik olarak rahatlamalarına katkıda bulunur (Şenyüzlü, 2013; Yamaner, 2001). Spor; fizyoloji, anatomi, psikoloji gibi birçok bilim dalıyla etkileşim halindedir (Afyon & Tunç 1997). Son zamanlarda yapılan çalışmalar bize göstermiştir ki spor faaliyetleri bireylerin sosyal ve psikolojik yönlerini geliştirerek toplumlarda sporun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Spor yapan bireylerin saldırganlık ve şiddet eğilimlerini kontrol edebilmeyi öğrenip bu davranışlarını günlük yaşantılarına da yansıttıkları söylenebilir (Çelik, Zengin, Baş; 2017). Buna karşılık son zamanlarda sporda şiddet olayları geçmişe oranla artış göstermeye başlamıştır (Atatekin & İstanbullu, 2023).

Bir kişilik özelliği ve davranış şekli olarak saldırganlık, olumsuz psikolojik algılar ve sosyal problemler sonucu ortaya çıkmaktadır. Günlük yaşantılarda, trafikte, sokakta, kitle iletişim araçlarında saldırgan davranışlarla karşılaşmak kaçınılmaz hale gelmiştir. Tüm bu nedenler düşünüldüğünde lise dönemindeki gençlerin bu olaylardan tamamen uzaklaşabilmesi beklenemez bir durumdur. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki saldırganlık olaylarının okullarda diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda arttığı belirtilmektedir (Atatekin, &

İstanbul, 2023; Cevizli, 2023; Durmuş, Gürkan; 2005). Bununla birlikte bu yaş grubundaki gençlere yapılacak zamanında müdahale ve doğru yönlendirmeler, çevrelerindeki saldırganlık olaylarıyla başa çıkabilme düzeylerini artırabilmektedir (Balcıoğlu, 2001; Bayram, 2012; Gökçiçek, 2015; Şenyüzlü, 2013). Spor alanında yapılan çalışmalarda spor yapanlarla yapmayanlar arasında farklılıklar olup olmadığı araştırılmaktadır (Doğan, 2005). Tiryaki ve ark, (1991) nın yaptığı çalışmada: “Spor yapanların spor yapmayanlara göre daha dışa dönük, çalışkan ve sabırlı, daha azimli; toplumsal ilişkilerde başarılı, toplumsal ortama daha kolay uyum sağlayabilen, sosyal ve duygusal yönden daha dengeli olduklarını ifade etmişlerdir”.

Ergenlik dönemindeki çocuklar arasında sıklıkla görülen saldırgan davranışlar dünyanın her yerinde büyük bir sorun olarak kendini göstermektedir. Bu nedenle, son yıllarda, özellikle ekolojik yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, ergenlik dönemindeki çoğu çocuğun saldırgan davranışlarını açıklamaya ve önlemeye yönelik olarak çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Araştırmacılar bu çalışmalarında bireysel ve aileden kaynaklanan değişkenlerin yanı sıra okul ve çevreyle ilgili değişkenlerin ve spor yapıp yapmama gibi faaliyetlerin ergenlerin gelişimlerini ne ölçüde etkilediğini ortaya çıkarmaya çalışmaktadırlar (Yıldız, Sümer; 2010).

Saldırgan davranış biçimlerinin ortadan kaldırılmasında veya en az seviyeye indirilmesinde spor faaliyetlerinin olumlu etkisi oldukça fazladır. Bu açıdan bakıldığında kişilerin hem ruh sağlığı hem de vücut sağlığı açısından iyi olması, çevresi ile uyum halinde olması ve hayatta başarılı olabilmesi için spor yapması gerektiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır (Yurttaş, 2016).

Yukarıda sunulan nedenler spor yapmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Spor yapmak kaygı, stres ve benzer birçok psikolojik problemlerin üstesinden gelmeyi kolaylaştırarak sağlıklı nesillerin yetişmesine imkân tanımaktadır. Spor ve çeşitli sportif faaliyetlerin bireylerin yaşamlarında kabul görmesi ve toplum sağlığının geliştirilmesi açısından bu araştırma önem kazanmaktadır. Ergenlik döneminde yapılan spor eğitimlerinin amacı, bireylerin saldırganlık ve şiddet eğilimlerini kontrol edebilmeyi öğrenmeleri ve bunu günlük yaşantılarına dahil edebilmelerini sağlamayı kolaylaştırmak olarak önem kazanmaktadır. Bu hedefe ulaşılabilmede yetişkinlerin çocuklarla birlikte eğitim süreci boyunca gerçekleştirmiş olduğu planlamalar, etkinlikler ve çevre desteği önem arz

etmektedir. Bedensel, psikolojik ve sosyal açıdan sağlıklı bir toplum yaratmak amacıyla örgün eğitim kurumlarının yanında yaygın spor eğitimine de gerekli önem verilmelidir (Yetim, 2011). Bunun gerçekleşebilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı ve Spor Bakanlığının her yaş grubundaki öğrencileri sportif faaliyetler açısından desteklemeleri, üniversitelerin bu konuyla ilgili daha aktif bir görev üstlenmeleri; sporun daha çok yaygınlaşması ve daha az saldırgan bir toplum oluşması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma sosyal hayatın bir parçası olan sporun, kişilerdeki saldırganlık dürtülerinin olumlu bir şekilde dışa vurumuna etkisini ve bunun yanında meslek lisesi öğrencileri üzerindeki eğitici katkısını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Farklı branşlarda spor yapan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi ve spor yapmayan meslek lisesi öğrencileriyle karşılaştırılması sonucunda elde edilen bulguların; öğrencilerin kişilik gelişiminin incelenmesinde, saldırganlık düzeyinin belirlenmesinde önemli bir katkı sunacaktır. Bu bağlamda bundan sonra yapılacak olan benzer araştırmalara ve çalışmalara önemli bir katkı sağlayacaktır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmayla “Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi” amaçlanmıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, okul sporlarının meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişkiyi göstermesi yönünden önemlidir. Spor ve sportif faaliyetlerin öğrencilerdeki saldırgan tutum ve davranışları nasıl etkilediği, değerlendirilerek öneriler sunulacaktır. Sportif faaliyetlerde bulunmak kaygı, stres ve benzer birçok psikolojik problemin üstesinden gelmeyi kolaylaştırarak sağlıklı nesillerin yetişmesine imkân tanımaktadır. Spor ve çeşitli sportif faaliyetlerin bireylerin yaşamlarında kabul görmesi ve toplumsal sağlığın geliştirilmesi açısından bu araştırma önem kazanmaktadır. Bunun gerçekleşebilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı ve Spor Bakanlığının her yaş grubundaki ve her alandaki nesilleri sportif açıdan desteklemesi, üniversitelerin daha aktif bir görev üstlenmesi, sporun daha çok yaygınlaşması ve daha az saldırgan bir toplum oluşması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4 Araştırmanın Problem Cümlesi

Okul Sporlarına Katılan ve Katılmayan Meslek Lisesi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi, bu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

1.4.1 Alt Problemler

1. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?
2. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi sınıf düzeylerine göre farklılık anlamlı göstermekte midir?
5. Okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi sınıf düzeylerine göre farklılık anlamlı göstermekte midir?
6. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi aile birlikteliğine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
9. Okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi aile birlikteliğine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
10. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
11. Okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
12. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

13. Okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.5 Sayıtlar

Araştırmaya katılan katılımcı öğrencilerin ölçekte bulunan maddeleri içtenlikle ve doğru olarak cevaplandığı varsayılmaktadır.

1.6 Sınırlılıklar

1.Bu çalışma Nisan-Haziran 2022-2023 eğitim öğretim yılı itibariyle Bolu ilinde bulunan meslek lisesi öğrencileri ile sınırlı olacaktır.

2.Bu araştırma ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören ve okul sporlarına katılım sağlamış veya sağlamamış 600 öğrenci ile sınırlandırılmıştır.

3.Toplanan veriler, ölçüm araçları olan; Kişisel Bilgi Formuyla beraber Buss-Perry ölçeğinin ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.

1.7 Tanımlar

Spor: Spor, fiziksel yönden ve psikolojik olarak bireylerin sağlık düzeylerinin geliştirilmesi, bireysel yarışlarda ya da takım yarışmalarında başarılı olma performansının maksimum düzeye ulaştırılması için sarfedilen gayretler bütünüdür (Aracı, 1993).

Saldırganlık: “Belirli bir uyaran sonucunda karşıdakine fiziksel veya psikolojik olarak zarar verme amacı olan tepkisel davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır” (Atalay, 1997).

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın problem cümlesine açıklık getirecek kuramsal temellere yer verilmiştir.

2.1 Spor Kavramı

Spor: Bireyin biyolojik, psikolojik ve fiziksel sağlığını geliştiren; bilişsel ve motor becerilerinin belirli bir düzeye gelmesini kolaylaştıran sosyal bir faktördür (Ölmez, 2010). Keskin'e göre spor, bireylerin hem beden sağlığını hem de ruh sağlığını geliştirmede; bireylerin kişilik oluşumuna katkı sağlamada ve bireyin çevreye uyumunu kolaylaştırmada önemli rolü olan bir kavramdır (Keskin, 2015).

Türk Dil Kurumuna göre spor “Zihni ya da bedeni geliştirmek amacı güden toplu ya da kişisel gerçekleştirilen, bazı kurallar içeren hareketlerin tümüdür.”

Spor olgusu birçok faktörü içinde barındırmakta olup sporun çok yönlülüğünü şu şekilde sıralayabiliriz:

- Spor, insanların boş zamanlarını kaliteli bir şekilde geçirme aracıdır.
- Spor, bireylerin sosyalleşmelerini sağlayan önemli aktivitelerden biridir.
- Spor, insanların birlikte çalışma becerilerine katkı sağlamaktadır.
- Spor, insanların içinde bulunulan saldırganlık davranışlarını engelleyen bir faaliyettir.
- Spor, yeri geldiğinde siyaset ile iç içe olan, siyasi yönü bulunan bir olgudur.
- Spor, bireylerin ödüllendirilebildiği bir müsabakadır (Dever, 2010).

Sporla ilgili araştırmalar yapan Loy'a göre spor kavramı ise;

- Fiziksel yeteneklere dayanır.
- Genellikle doğada yapılır.
- Yarışma unsurlarını içerir.
- Şans, strateji ve yetenek unsurlarını kapsamaktadır.
- Değişken bir sonuca sahiptir gibi fikirleri ile değişik bir bakış açısı ortaya koymuştur (Heper, 2012).

İnsanlar sosyal, kültürel aynı zamanda ekonomik açıdan toplumların gelişmesine katkı sağlayan spor faaliyetlerine farklı beklentilerle katılmaktadırlar. Bunların en başında fiziksel gelişim gelmekle birlikte ruh sağlığı, kişilik gelişimi, beceri ve yetenekleri geliştirme, mücadele etme, sosyalleşme ile topluma uyum sağlama, yarışma, heyecan duyabilme, rahatlama gibi nedenler gelmektedir (Aytan, 2010).

Yetim (2005) spora katılımın yararlarından şu şekilde bahsetmiştir:

- Spor ve fiziksel aktivite bireylerin boş zamanlarını faydalı bir biçimde geçirmelerine katkı sağlamaktadır.
- Bireylerin bedensel açıdan daha sağlıklı hissetmelerine ve görünmelerine katkı sağlamaktadır.
- Spor etkinlikleri bireylerin diğer insanlar ile iş birliği içinde çalışabilme yeterliklerini geliştirerek gerek günlük yaşamda gerekse iş yaşantılarında üretken olmalarına fayda sağlamaktadır.
- Spor ve fiziksel aktivite bireylerin arkadaşlık kurabilme, hoşgörü davranma, liderlik kazanma ve sonucunda kazananı takdir etme gibi beceriler kazandırmaktadır (Yetim, 2005).

Spor kavramı, insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır ve toplumsal yaşamın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İnsanların serbest zamanlarını değerlendirme ihtiyacı ile bireysel sağlığa verilen önemin artışı spora olan ilgiyi de beraberinde getirmiştir (Koruç & Bayar, 2004).

Günümüzde meydana gelen insan yaşamını kolaylaştıran teknolojik gelişmelerle birlikte hareketsiz yaşam tarzı artış göstermektedir. Bu gibi nedenlerden dolayı birçok sağlık problemi (kas, kemik ve eklem rahatsızlıkları vb.) bireylerde ortaya çıkmaktadır. Bu da insanların yaşam tarzıyla birlikte hem ruh sağlığını hem de beden sağlığını olumsuz yönde etkileyen bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Hekim, 2014).

Sporun temel olarak dört yönlü amacı vardır:

- 1- Sinir-kas (motor) gelişim
- 2- Organik (fiziki) gelişim
- 3- Sosyal ve duygusal gelişim
- 4- Bilişsel gelişim (GSB, 1973).

1- Psikomotor Gelişim: Kas ve vücut eğitimi sonucunda yeteneklerin ve motorsal becerilerin gelişmesidir.

2- Fiziksel Gelişim: Organizmanın spor faaliyetleri ile sonucunda kas ve kemik sistemlerinin ve iç organların dayanıklılık ve sağlık kazanarak gelişmesidir.

3-Sosyal ve Duygusal Gelişim: Karmaşık ve anlamsız tepkilerin düzene sokulmasıdır.

4- Bilişsel Gelişim: Kazanılan zihinsel becerilerle öğrenme için gerekli algılama, akıl yürütme, kıyaslama, düşünme becerileri ve temel kavramların gelişmesidir.

Düzenli olarak yapılan sportif etkinliklerin bireye düzgün bir fiziksel görünüm kazandırmanın yanı sıra ruh sağlığı ve beden sağlığı açısından da olumlu yönde katkı sağladığı düşünülmektedir. Bununla birlikte düzenli olarak yapılan sporun, insan vücudundaki negatif etkileri azalttığı ve saldırganlık, öfke gibi davranış problemlerini önlemede etkili olduğu belirlenmiştir (Şenyüzlü, 2013).

Spor faaliyetleri dünyanın her yerinde ciddi bir izleyici kitlesine sahiptir ve hızla gelişen teknolojiyle birlikte ekonomik olarak sanayileşme koluna dönüşmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda spor sektörünün hem üretim hem tüketim evreleriyle birlikte çoğu bireyin takip ettiği bir alana dönüştüğü görülmektedir (Özen, Eygü & Kabakuş, 2013).

Spor etkinliklerinin bireyin hem dışsal hem de içsel gelişiminde pozitif yönlü etkisinin olduğu bilinmektedir.

2.2 Sporun Psikolojik Açıdan Yararları

Spor alanında yapılan çalışmalarda esneklik, dayanıklılık, kalp damar sağlığı, vücut bütünlüğü gibi faktörlerin üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte ilerleyen zamanlarda sporun psikolojik etkisinin ön plana çıkmasıyla bireyin gelişiminde daha önemli olduğu anlaşılmış ve çalışmalar psikolojik yapı üzerine yoğunlaşmıştır (Şahin ve diğerleri, 2012). Modern hayatla birlikte bireyler bir yandan günümüz yaşam koşullarına uyum sağlamaya çalışırken diğer taraftan teknolojik gelişmelerin etkisi altında kalarak psikolojik baskı ve stres ile mücadele etmeye çalışmaktadırlar (Ramazanoğlu ve diğerleri, 2005). Spor aktiviteleri yardımlaşma, paylaşım oluşturma, sevgi-saygı gelişimi, görüş alışverişi yapabilme vb. nitelikleri geliştirmesi yönünden önemlidir. Birey bu şekilde toplumun bir

parçası haline gelmekte, sosyal hayata daha kolay karışabilmekte, çevresiyle daha yapıcı etkileşim ve iletişim sağlayabilmektedir (Korucu-Aytan, 2010).

Salar ve diğerlerinin yaptığı çalışmada kişilik gelişimi ile psikolojik yapı arasında ilişki olduğu belirtilmiştir. Takım sporları ve bireysel sporların barındırdıkları konsantrasyon ve motivasyon düzeyi, takım ya da bireysel mücadele ruhu vb. gibi özelliklerinin farklı olması, bireylerin ruh sağlığını çeşitli seviyelerde etkilediğini ortaya koymaktadır (Salar ve diğerleri, 2012).

Yapılan sportif etkinliklerin, meydana gelebilecek olan problemlerin önlenmesinde önemli bir yeri vardır. Alan yazın çalışmaları incelendiğinde spor ya da fiziki etkinliklere katılımın zihinsel sağlığa ve ruh sağlığına iyi geldiği belirtilmektedir (Gündüz-Başçıl & Gölgeci, 2019; Hekim & Tokgöz, 2012; McKercher, Schmidt, Sanderson, Patton, Dwyer & Venn, 2009; Özocak, Lautenschlager ve diğerleri, 2008).

2.3 Sporun Sosyal Açısından Yararları

“Spor, bireyin tabii çevresini beşerî çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, bireysel veya toplu olarak boş zaman faaliyetleri kapsamı içinde veya tam zamanını alacak şekilde mesleklaştırarak yaptığı, sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fizikiyi geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur” (Erkal, 1982).

Yetim’e göre spor etkinliklerine katılan bireylerin kişilik gelişimleri olumlu yönde etkilenmekle birlikte arkadaşlık ve birlikte çalışma duyguları da gelişmektedir. İş birliği içinde olma, liderlik becerilerinin gelişmesi ve bu becerileri sergileyebilme gibi özellikleri görünür hale gelmektedir (Yetim, 2005).

Toplumun parçası olan bireylerin ilişkilerinin geliştirilmesinde spor etkinlikleri hem bireysel açıdan hem grupsal açıdan büyük önem taşımaktadır. Spor faaliyetleri, bireyleri psikolojik ve fiziksel olarak güçlendirmesinin yanında bireylerde sorumluluk bilincinin gelişimi, iş birliği içinde çalışabilme, sosyalleşme süreçlerinin pekişmesi açısından da önemlidir. Bu nedenle spor faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yapılması ile birlikte etkili gelişimler sağlanmakta, spor yapan ve yapmayan bireyler arasında sosyal açıdan ve her türden gelişim noktasında gözle görülür belirgin farklar ortaya çıkmaktadır (Slentz, ve Ark. 2004).

Günümüzde çocuklara yönelik sportif faaliyetlerin çoğalması, bu alanda yapılan yeniliklerin artması; çocukların psiko-sosyal açıdan büyümesinde sporun

önemini göstermektedir. Çocukların sağlıklı bir gelişim ve büyüme süreci geçirmesinde gerek ruhsal gerekse toplumsal bakımdan hem oyunun hem de sporun belirgin ve önemli bir etkisi vardır. Bu aktiviteler yoluyla bireylere grup içerisinde doğru davranış biçimleri öğrenme, kazanmayı ve kaybetmeyi bilme, kendine güven duyabilme, kurallara uygun davranabilme, yaşadığı çevrede yer edinebilme gibi temel yaşam becerileri kazandırma ve geliştirme hedeflenmektedir (Yıldırım, Abakay, 2015).

Küçük ve Koç (2004)'a göre spor faaliyetlerinin sosyal olarak değer oluşturma işlevinin birçok yolla gerçekleştiği bilinmektedir. Spor etkinlikleri toplum içerisinde bireylerin sosyal değerlerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bireyler diğer kişiler ile etkileşime girerek kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam yaratmaktadırlar ve meydana gelen bu sosyal ortam bireylerin toplumsal açıdan gelişimine katkı sağlamaktadır (Küçük & Koç, 2004).

Bireysel spor dallarına katılan kişilerin disiplin algısı gelişmektedir. Takım sporlarına katılan bireyler ise grup halinde spor yaptıklarından dolayı çevresi ile iletişim halindedirler ve bu durum bireylerin iş birliği içinde çalışma becerilerine olumlu yönden doğrudan katkı sağlamaktadır. Spor faaliyetlerine katılım sayesinde insanların içinde bulunan saldırganlık dürtüleri spor yoluyla en aza inmektedir. Böylece bireylerin sosyal gelişimi ve topluma uyumu olumlu yönde gelişim göstermektedir (Küçük & Koç, 2004).

Gelişmiş ülkelerde sportif faaliyetler ve yarışmalar sosyalleşmenin önemli araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Küçük yaşta bir çocuğun bireysel gelişiminde oyuna ihtiyacı vardır. Planlanmış sportif etkinlikler ve oyunlar aracılığıyla çocukların kendi yaşlıları ile bir arada uyum içerisinde olması sağlanır. Bu yolla çocuklarda kurallara uyma, sıra bekleme; en önemlisi ise yenme ve yenilmeyi yani kazanma ve kaybetmeyi kabullenebilme gibi gerçek yaşam deneyimleri kazandırılır (Türkçapar & Eroğlu, 2023).

2.4 Spor ve Eğitim

Eğitim, bireylerin davranışlarında istendik değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Genel anlamı ile sosyal hayata hazırlanma sürecidir. Eğitim, kendisinden yararlananların sosyal tabakalaşma piramidinde en üste doğru hareketlilik kazanmaları ile elde edecekleri sosyal statü sayesinde iyi bir meslek sahibi olmalarına da zemin hazırlamaktadır (Erkal, 1992).

Eğitimin bir parçası olan spor, insan vücudunu şekillendiren oyunlar, yapılan düzenli aktiviteler, etkinlikler bütünüdür. Ayrıca spor sosyalleşme ve uyum sağlama, boş vakitleri değerlendirme, eğlence unsurudur (Yetim, 2011).

Sporun en önemli boyutlarından biri olan eğitim, spor faaliyetlerinin en üst düzeyde ve sporun verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Spor faaliyetlerinde hakem eğitimleri, sporcu eğitimleri, antrenör eğitimi, seyirci eğitiminden yararlanılmaktadır. Bu anlamda eğitim ve spor iç içedir, başarı ve performans düzeyinin yükseltilmesinde önem taşımaktadır (Öztürk, 1998).

Eğitim kişinin davranışlarına, inanç biçimine, ahlaki özelliklerine, çevreye uyumuna yardım eden ve kolaylaştıran bir süreç olarak görülebilir. Kazanılması istenen değerler ve gerçek değerler kişinin uyumunu etkilemektedir. Organizmanın ilkel düzeyde olması bireyin dürtüsel amaçlarına yıkıcı bir şekilde ulaşmasına fırsat vermektedir. Bunun önlenmesinde eğitimin faydası büyüktür (Tiryaki, 2000).

2.5 Saldırganlık

Saldırganlık, insanın varoluşundan günümüze kadar uzanan genel olarak tüm canlılarda bulunabilen bir dürtüdür. Yaşantımızın her alanında bulunabilen saldırganlık, sokakta, aile içi ilişkilerde, okulda, spor müsabakalarında gözlemlenebilen önemli toplumsal ve kişisel bir gerçekliktir. Saldırganlık insan davranışlarını içerdiği için tam anlamıyla tanımını yapmak zordur (Ay, 2021; Türkçapar & Eroğlu, 2023).

Saldırganlık belirli bir uyaran sonucunda karşıdakine fiziksel veya psikolojik olarak zarar verme amacı olan tepkisel davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır (Atalay, 1997).

Freedman ve diğerleri saldırganlığı “Başkalarını inciten ya da incitebilecek her türlü davranış.” olarak tanımlamaktadırlar (Freedman, Sears, Carlsmith; 2003).

Başka bir tanımda saldırganlık, bir bireyin başka bir birey için kötü düşünceler besleyerek fiziksel ya da eylemsel girişimlerde bulunması diye tanımlanmaktadır (Boxer & Tisak, 2005). Ayrıca saldırganlık hem fiziksel hem de psikolojik olarak bireyin kendine, başkalarına ya da çevredeki objelere zarar vermesi olarak tanımlanabilir. Bu sosyal etkileşim türü, bireyin kendisi dışındaki kişilere fiziksel ya da zihinsel olarak zarar vermesi anlamına gelmektedir (Baron & Richarson, 1994).

Biyolojik olarak saldırganlık, yaşamsal çıkarlara yönelik tehditlere verilen bir karşılıktır. Kalıtsal olarak vardır, bütün insanlarda ve hayvanlarda ortak olarak bulunmaktadır. Biyolojik bakımdan uyarlanamayan saldırganlık ise ortaya çıkan tehdide karşı bir savunma değildir ve kalıtsal olarak programlanmamıştır; yalnızca insana özgüdür, biyolojik yönden zarar vericidir çünkü toplumsal açıdan yıkıcıdır (Fromm,1993).

“İnsanlarda şiddet kullanmak, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükûnet ve huzura son vermek; birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şekillerinde kendisini gösteren davranışlar” olarak tanımlanabilir (Erten & Ardalı, 1996).

Bandura’ya göre saldırganlık bireyin çevresi tarafından üretilir, çabuk öğrenilir ve az pratik gerektirir fakat çok karmaşık bir yapıya sahiptir. “Orijinal olarak engellenme saldırganlık hipotezi, engellenmeyi; herhangi bir amaca ulaşmanın engellenmesi olarak tanımlanmıştır. Daha sonra, herhangi bir birey veya koşulun kişi üzerinde yarattığı acı ya da rahatsızlık olarak tanımlanabilecek olan tahrik unsuru (yüze vurulan bir tokat, sözel bir suçlama, mal veya eşyaya yönelik saldırı) tanımının da eklenmesi gerekli görülmüştür. Araştırmalar engellenme ve tahrik unsuru arttıkça, saldırganlığın da arttığını ortaya koymaktadır. Örneğin, deneklerin birbirlerine verebileceği şok miktarını denetleyebildikleri bir deney düzeninde kendilerine verilen şok düzeyinin arttırılması durumunda diğer deneğe uyguladıkları şok miktarının arttığı gözlenmiştir” (Çobanoğlu, 1993). Ayrıca Bandura (1977) saldırganlık davranışın kritik dönemde öğrenilebilir olduğunu vurgulamıştır. Çocukların etrafındaki insanların saldırgan davranışlarını model alarak öğrendiğini belirtmiştir. Çocuklar sosyal öğrenme yoluyla çevresindeki her türlü uyarandan etkilenebilmektedir. Bu bağlamda çocukların yaşamış oldukları çevre saldırganlık davranışı geliştirmeleri açısından son derece önemlidir.

DeWall ve ark., (2013) saldırganlığı, genel olarak başka bir kişiye zarar vermek ya da başka bir eylemlerden uzaklaşmak için gösterilen tepkiler olarak ifade etmektedirler (DeWall ve ark., 2013). Benzer şekilde Deptula ve Cohen, (2004) saldırganlıkta akran etkisini incelemişler ve ergenlerde bu etkinin çok büyük olduğunu belirtmişlerdir.

Saldırganlığın temelinde; ailesel özellikler, bireylerdeki iç denetim eksikliği, vicdan gelişiminin tam olarak olmamasının etkilerinin olduğu ortaya

konulmaktadır. Ayrıca aile içinde uygulanan disiplin yöntemleri, otoriter anne-baba davranışları, verilen cezalar, olumsuz davranışların fark edilmeden pekiştirilmesi, engellenme, öfke duyma gibi davranışların saldırganlığı artırdığı belirtilmektedir (Yıldırım, 1998). Bir davranışın saldırganlık olup olmadığına karar vermek için, olayı gerçekleştiren kişinin amacının ne olduğu belirlenmeli ona göre hareket edilmelidir. Amacının derecesi, saldırganlık davranışının altında yatan sebebin dürtüsel mi, duygusal saldırganlık mı ya da zihinsel saldırganlık olup olmadığını ayırt etmemizi sağlamaktadır (Fatma, Khan, Husain, 2017).

Saldırganlık ve öfkenin kontrol edilememesi günümüzde okullarda sık görülen sorunların başında gelmektedir. Günümüzde, ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi saldırganlığını ve öfkesini kontrol altına almakta zorlanan çocuklardan kaynaklanan problemler yaygınlaşmaktadır (Gökbuzoğlu, 2008; Şevkin, 2008; Seçer, Ogelman, 2011).

Kerr (2008) sporda öfke ve saldırganlığı açıklarken saldırganlığın tek bir soruna göre incelenmemesi gerektiğini ayrıca kapsamlı bir şekilde psikolojik nedenlerinin üzerinde durulması gerektiğini vurgulamaktadır. Saldırganlık davranışını dar bir bakış açısı ile değerlendirmek yanlış olacaktır. Konuya çok yönlü yaklaşılması gerekmektedir (Kerr, 2008).

Saldırganlık davranışı insanoğlu var olduğundan beri süregelen çocuklardaki oyun kavgalarından başlayan ve büyük savaflara kadar gidebilen ve günümüzde de araştırması en çok yapılan insan davranışlarından biri olmaktadır (Özdevecioğlu, Yalçın; 2010).

Spordaki saldırganlığın sebeplerini belirlemek için saldırganlığın birçok etkenle ilişkisi araştırılmıştır: spor türü, cinsiyet, aile gelir durumu, agresiflik, öfke, saldırganlığın yasal ve kabul edilebilir sınırı ve başarı seviyesi bunlardan birkaçıdır (Cevizli, 2023; Coulomb-Cabagno ve Rascle, 2006; Çavdar, 2018; Fidan, 2016; Maxwell, Visek, & Moores, 2009; Sofia ve Cruz, 2017).

2.6 Saldırganlığı Etkileyen Faktörler

Saldırganlık davranışının meydana gelmesinde birçok faktör etkili olabilmektedir.

Saldırganlığı etkileyen faktörler; kişilik, aile, kitle iletişim araçları, çevresel faktörler ve zorbalık olarak sınıflandırılmaktadır.

2.6.1 Kişilik

Kişilik, bireyi diğerlerinden ayıran doğuştan getirilen ve sonradan da kazanılabilen özelliklerinin tümüdür. Bireyin sosyal-duygusal, bilişsel, fiziksel özelliklerinin süreklilik arz eden yönlerini içermektedir. Kişilik gelişimi çok kapsamlı bir konudur ve bunu açıklamak için çok sayıda kuram geliştirilmiştir. Bireyin doğuştan getirdiği özellikleri ve çevresel faktörlerin birleşimi insana kendine özgü bir kişilik gelişimi oluşturmaktadır (Özdemir, Özdemir, Kadak, Nasıroğlu; 2012).

Kişilik gelişiminde çevre, kişiliğin gelecekte bürüneceği şekli belirleyen en önemli etkenlerden biridir. Davranışçı kuramcılara göre insan bulunduğu çevreye göre şekil almaktadır (Kuzgun, 1972).

Çocuğun büyümesiyle birlikte çevresel faktörler (okul, öğretmen, arkadaş çevresi, sahip olduğu kültürel ve sosyal yapı) gibi değişkenlerin etkisi artmaya başlamaktadır (Özdemir, Özdemir, Kadak, Nasıroğlu; 2012).

2.6.2 Aile

Aile bir toplumun çekirdeği ve temelidir. Tüm toplumlar kendini oluşturan ailelere dayanır. Toplumun düzenlenmesinde ailenin düzenlenmesi önem taşımaktadır. Ancak bu şekilde güçlü bir toplum oluşturulabilmektedir (Ağdemir, 1991).

Aile; üyeleri arasında güçlü etkileşim bulunan, sosyal ve ekonomik yönden birlik olan, üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanması önemli olan en küçük sosyal yapı olarak tanımlanmaktadır (Günindi, Giren, 2011).

Aile faktörü çocukların ve gençlerin olumlu ve olumsuz davranışlarında önemli bir belirleyicidir. Çocukluk döneminde ortaya çıkan saldırganlık davranışlarının temelinde ailenin aşırı ilgili veya ilgisiz, aşırı koruyucu ya da reddedici davranışları ile sözel ya da fiziksel şiddet göstermesi gibi sebepler olmaktadır. Bu nedenle ailenin davranış şekilleri çocuklarda meydana gelen saldırganlık davranışlarında çok önemli bir faktördür. Çocuğun ruhsal ve kişilik gelişiminde ailenin etkisi ve önemi yapılan çeşitli araştırmalarla daha belirgin hale gelmiştir (Bayram, 2012).

Ergenlik dönemi çocuk ve ebeveynler arasında aile içi çatışmaların geliştiği ve güçlendiği bir dönem olarak ele alınmaktadır. Bu dönemde saldırganlık annenin aşırı ilgisiz ya da ilgili, aşırı koruyucu veya reddedici davranması ile

fiziksel veya sözel şiddet göstermesine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Pagani, Tremblay, Nagin, Zoccolillo, Vitaro, Mcduff, 2009).

Aile içinde şiddete uğrayan çocuklarda saldırgan davranışlar daha sık görülebilmektedir. Ailelerin çocuklarına karşı ihmalkâr davranışları, aşırı korumacı yaklaşımla birlikte baskı kurmaları, sık sık cezalandırma yöntemleri de çocukları saldırgan davranışlar sergilemeye iten sebepler arasında sayılabilmektedir (Ayan, 2007; Küçük, Acet, 2002).

2.6.3 Kitle İletişim Araçları

İçinde bulunulan çağda bilişim ve iletişim teknolojilerinin yaşamımızda önemli bir yeri vardır. Teknolojilerdeki gelişmeler bireylere hayatlarını kolaylaştırıcı gelişmeler sunmaktadır. Gelişen teknoloji ve özellikle de internet, bireyin bilgiye ulaşmasında ve bilgiyi hayatına uyarlayabilmesinde önemli bir hale gelmektedir (Peker, 2013).

İletişimin belirli teknikler kullanılarak, teknolojinin de dahil edilmesiyle çoğaltılıp, güçlendirilerek birçok kişiyi etkileyecek biçime getirilmesine kitle iletişimi, bu amaca hizmet eden araçlara da kitle iletişim araçları ve medya denilmektedir (Yetim, 2000).

Hem bireysel hem de toplumsal bilginin çok çabuk yayıldığı günümüzde kitle iletişim araçları ve sosyal medya ortamlarının önemi giderek artış göstermektedir (Yücel, Atalay, Gürkan, 2015). Kitle iletişim araçlarının; spor dallarında teknik ve pratik bilgiler kazandırması, spor seyircilerini eğitici ve yönlendirici olması, spor olaylarının topluma aktarılması gibi faydalı yönleri bulunmaktadır (Erkal, 1992; Yıldırım, 2003). Kitle iletişim araçlarının insanlık üzerinde etkisi büyüktür. Kitle iletişim araçlarının olumlu yönde kullanılması topluma fayda sağlayacağı gibi olumsuz yönde kullanılması da toplumu kötü yönde etkilemektedir (Acet, 2006).

Son dönemlerde toplumlarda saldırganlık olaylarının artmasıyla birlikte toplumun çeşitli kesimlerinde, kitle iletişim araçlarının buna sebep olup olmadığı tartışılmaktadır. Aynı zamanda basın yayın organlarının topluma bilgi aktarırken saldırganlık olgusunun düzeyini iyi ayarlayamadığı görülmektedir (Eroğlu; 2009; Yücel, Atalay, Gürkan, 2015). Bu durum da kitle iletişim araçlarında şiddet içerikli görüntüleri seyretmek ilk etapta fiziksel saldırganlığa, sonrasında ise diğer

saldırganlık türlerinin artmasına yol açabilmektedir (Gentile, Lynch, Linder, Walsh; 2004).

2.6.4 Çevresel Faktörler

Saldırganlığın oluşmasında etkili unsurlar çok çeşitli olduğu gibi çevresel unsurlar da saldırganlık oluşumunda büyük etkiye sahiptir. Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre saldırganlık durumunu tetikleyecek birçok unsur içermektedir (Arıcak, 1999).

Bireyin içinde yaşadığı çevre onun sosyal ve duygusal gelişimini önemli derecede etkilemekte ve çocuğun saldırgan tutum sergilemesine neden olabilmektedir. Bireyi saldırganlığa iten diğer bir nedenin sosyo- kültürel çevresi ve sosyo-ekonomik durumu olduğu bilinmektedir (Kesen, Deniz, Durmuşoğlu; 2007).

Daha çok ergenlik döneminde görülen saldırgan davranışlar dünyanın çoğu yerinde büyük bir sorun olarak kendini göstermektedir. Uzmanların son yıllarda üzerinde durduğu bir konu olan saldırganlıkta bireysel ve ailevi değişkenlerin yanında bu dönemde önem kazanan okul ve arkadaşlık gibi etkenlerin ergenlerin saldırgan tutumlarında onları ne ölçüde etkilediğini ortaya çıkarmaktadır (Yıldız, & Sümer, 2010).

Çevresel faktörler denilince birden çok faktör akla gelmektedir. Çevre, kişinin geçmişten bugüne kadar ki konumu, ailesi, arkadaşları, okulu, eğitimi ve çevresinden etkilenecek edindiği deneyimlerin tümüdür. Bunların bir araya gelmesiyle bireyde meydana gelen olumsuz duygu patlamalarına bağlı olarak saldırganlık davranışında bulunma eğilimi kendini gösterebilmektedir (Kabak, 2009). Özellikle ergenlik dönemlerinde arkadaş ortamına uyum sağlamak için yapılan zararlı madde kullanımının etkileri de davranış hakimiyetini ortadan kaldırdığı için saldırganlığı artırmaktadır (Bayram, 2012).

2.6.5 Zorbalık

Zorbalık, bireylerde sosyal ilişkilere yönelik bazı eylemleri (oyuna almama, alay etme, dışlanma, takma ad, arkasından konuşma) gibi davranışları içermektedir (Kutlu, 2006).

Uluslararası literatürde “bullying” olarak adlandırılan zorbalık, “bir veya birden fazla çocuğun, hedef belirledikleri bir çocuğa karşı, zaman içinde tekrar eden

zarar verme amaçlı olumsuz davranışlar sergilemesi” olarak tanımlanmıştır (Olweus, 1991).

Bireyler arasında sıkça karşılaşılan ve bireyleri fiziksel, sosyal, eğitimsel veya psikolojik açıdan olumsuz etkileyen zorbalık olayları bazen görülmezlikten gelinmekte veya fark edilememektedir. Son zamanlarda bireyler arasında yaşanan fiziksel ve psikolojik şiddet olayları araştırmacıların ve özellikle eğitimcilerin dikkatini çekmektedir (İnal, 2000).

2.7 Saldırganlık Kuramları

2.7.1 İçgüdü Kuramı

Freud’un kuruculuğunu yaptığı bu kuram, saldırganlık davranışının doğuştan geldiğini, insanların ve hayvanların doğasının bir parçası olduğunu savunmaktadır. Freuda göre ölüm (Thanatos) ve yaşam (Eros) olmak üzere iki temel güdü vardır. Eros yaşamı devam ettirebilmek için olumlu dürtüleri, Thanatos ise ölümü simgelemektedir. (Doğan, 2005; Kiper, 1984). Saldırganlık davranışının doğuştan geldiğini savunan bu kuramda türler arasında saldırganlık davranışı kabul edilebilir. Ayrıca Freud saldırganlık davranışını bireyin kendine yönelik yıkıcı eylemlerinin dış dünyadaki nesnelere yönelik dışa vurumu olarak tanımlamaktadır (Dervent, 2007). Freud saldırganlık davranışının ortadan kalkmasının mümkün olmadığını, fakat azaltılabileceğini savunmuştur (Tiryaki, 2000). Lorenz de bu kuramın savunuculuğunu yapmıştır ve saldırganlığı bir kavga etme içgüdüleriyle ilişkilendirmiştir. Lorenz saldırganlık davranışının bireylerde bir zorunluluk olduğunu çevresel etkenler aracılığıyla oluşabileceğini ve bunun enerji şeklinde ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. İnsanlarda üretilen enerjinin farklı olduğunu ve bunun davranışa yansıma şeklinin de herkeste farklı olabileceğine dikkat çekmiştir. Lorenz saldırganlık davranışının yaşanabileceğini daha sonra da kendiliğinden biteceğini savunmuştur (İkizler, 1993).

2.7.2 Biyolojik Kuram

Bireylerin saldırganlık davranışını açığa çıkarmalarının temelinde organizmada meydana gelen yapı işlevleri ve maddeler olduğu düşünülmektedir. Bu kuram psikolojik sorunların temelinde bireyin biyolojik kökenindeki işleyiş bozukluklarına odaklanmakta ve meydana gelen tüm bu davranışların beyindeki bazı yapılarla ilişkili olduğunu, beyin sistemi tarafından kontrol edildiğini ve

merkezi sinir sistemi ve endokrin sisteminin saldırganlık davranışını meydana getirebileceğini belirtmektedir (Çelik & Otrar, 2009; Dervent, 2007; Tiryaki, 2000).

Bu kuramda saldırganlık davranışı bireylerin beyin yapısı, genetik faktörler, hormon düzeyleri vb. gibi biyolojik faktörle ilişkilendirilir. Örneğin; yüksek testosteron seviyeleri, düşük serotonin seviyeleri gibi hormonal dengesizlikler saldırganlık davranışının meydana gelmesinde etkilidirler (Tiryaki, 2000).

2.7.3 Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramının kurucusu Albert Bandura'dır. Bandura saldırganlık davranışının doğuştan getirilen bir davranış olmadığını sonradan öğrenilebilen bir davranış olduğunu, bireylerin gözlemlemeye dayalı olarak geliştirdikleri bir davranış olduğunu savunmaktadır. Bireyler doğuştan ve içgüdüsel olarak değil, çevre etkisiyle ve yaşantılar yoluyla saldırganlık davranışını öğrenmektedirler. Bu kuramda kişinin pekiştirilen davranışları sık bir şekilde tekrar edilir. Bu kuramda bireyin yapmasını istediği davranışlar pekiştirilir (Bandura, 1973). Bandura bu kuramda araçsal saldırganlık üzerine yoğunlaşmıştır. Bireyin hedefe ulaşabilmesinde saldırgan davranışlarının etkisinin olduğu belirtilmiştir (Bushman & Anderson, 2001).

Çevredeki bireylerin saldırgan tavırları diğer bireyleri etkilemektedir. Bu davranışların olumlu yönde pekiştirilmesi bireyleri saldırgan davranışların iyi olduğunu düşünmelerine yol açmaktadır (Bandura, 1973). Bu da bize saldırgan davranışların sosyal öğrenme ile ilgili olduğunu göstermektedir. Saldırgan davranışlar direkt gözlemlenebilen şekilde olabileceği gibi günümüzde sosyal medya yoluyla dolaylı olarak da öğrenilebilmektedir (Tiryaki, 2000).

2.7.4 Davranışçı Kuram

1900 lü yılların başında felsefi temeli Watson tarafından atılan Pavlov ve Thorndike tarafından geliştirilen öğrenme modelinde gözlenemeyen içsel olaylar yerine gözlenebilen olayların esas alınması gerektiği belirtilen bir kuramdır (Ormrod, 2006).

Bu kuramda saldırganlık davranışına neyin neden olduğunun bulunabilmesi için bireylerin çevre ve davranış ilişkisinin üzerinde durulması gerektiği belirtilmiştir. İnsan davranışlarının büyük ölçüde çevresel uyarıcılarla oluşan deneyimin sonucunda kazanıldığı belirtilmektedir. Bu kuramın savunucuları

saldırganlık davranışını taklit, ceza, pekiştireç, model alma vb. gibi kavramlarla açıklamışlardır (Ormrod, 2006; Tiryaki, 2000). Bu kuramda olumlu ve olumsuz davranışlar öğrenilmiştir. Bireyler saldırgan davranışları çevreden öğrenebilirler. Ayrıca bu olumsuz davranışların öğrenilmesinde içinde bulunduğumuz aile ortamı ve kalıplaşmış davranış şekilleri de etkilidir (Karabıyık, 2003).

2.7.5 Engellenme – Saldırganlık Kuramı

Engellenme- saldırganlık kuramı Dollard, Doob, Miller, Mowrer ve Sears tarafından 1939 yılında geliştirilen bazı değişimler geçirmesine rağmen hala geçerliliği olan bir kuramdır. Engellenme bireylerin amaçlarına ulaşmak için sarf ettikleri çabaların engellenmesi olarak da tanımlanmaktadır. Saldırganlık eylemi bireyin engellenmesi ile ortaya çıkmaya başlar. Kurama göre bireylerin engellenmeleri arttıkça saldırgan dürtüleri de artmaktadır ve bu dürtüler davranışlara sebep olmaktadır. Engellenmenin şiddeti saldırganlık riskini de doğrudan artırmaktadır çıkar (Dollard ve diğerleri, 1939; Tiryaki, 2000).

2.7.5.1. Saldırganlık Türleri

Saldırganlığın tek bir tanımının yapılamamasından dolayı saldırganlık tek boyutlu bir kavram olarak ele alınamamaktadır. Saldırganlık denilince çoğu zaman ilk akla gelen bir kişinin diğer bir kişiye fiziksel olarak zarar vermesi veya zarar vereceğini söyleyerek tehdit etmesidir (Loeber & Hay, 1997). Somut olarak tespit edilebildiği için ve yapılış biçimine göre yapılan sınıflandırmalarda saldırgan davranış denildiğinde ilk akla gelen fiziksel ve sözel saldırganlıktır (Ramirez & Andreu, 2003; South Richardson, 2014).

“Saldırganlık, fiziksel, sözel saldırganlık, aktif, pasif saldırganlık, dolaysız, dolaylı saldırganlık olarak ayrılabilir. Bu saldırganlık türlerine örnek verecek olursak fiziksel saldırganlık, birisini yumruklama; sözel saldırganlık, hakaret etme, onur kırma; fiziksel aktif dolaylı saldırganlık, şakalar; sözel aktif dolaylı saldırganlık, hoş olmayan dedikodular yapma; fiziksel pasif dolaysız saldırganlık, bir şeye engel olma; sözel pasif dolaysız saldırganlık konuşulanları reddetme; sözel pasif dolaylı saldırganlık ise yazarak ya da konuşarak sürekli reddetme durumlarını içerir” (Buss, 1978).

Buss ve Perry 1992 yılında yapmış oldukları çalışmada fiziksel ve sözel saldırganlığı bir başkasına zarar vermeye odaklı davranış araçsal bileşeni olarak

açıklamaktadır. Agresyon Ölçeği geliştirmişler ve saldırganlığın iki alt boyutundan daha söz etmişlerdir. Bunlardan ilki öfkedir. Öfke, fizyolojik uyarılma sonucunda saldırganlığa neden olabilecek davranışın duygusal bileşeni olarak tanımlanmaktadır. Diğeri ise düşmanlıktır. Düşmanlık ise olumsuz niyet içeren saldırganlığın bilişsel bileşenini oluşturmaktadır (Buss & Perry, 1992).

2.7.5.1.1. Fiziksel Saldırganlık

Fiziksel saldırganlık karşıdaki kişinin yaralanması ve acı çekmesiyle sonuçlanabilen davranışı oluşturmaktadır (Geen & Donnerstein,1998). Fiziksel saldırganlıkta baskı yapma, vurma-ısıрма, nesne fırlatma vb. gibi tepkiler görülebilmektedir (Çelik & Otrar, 2009). Ayrıca fiziksel saldırganlıkta karşıdaki bireyin bedensel bütünlüğüne bilerek ve isteyerek zarar verme, canını yakma şeklinde ilerleyen olumsuz durumlar söz konusudur (Ünsal, 1996).

2.7.5.1.2. Sözel Saldırganlık

Sözel saldırganlık, bir kişinin sözleriyle veya dil kullanımı aracılığıyla karşıdaki bir kişiye zarar verme niyetiyle yaptığı saldırgan davranışlardır. Bu tür saldırganlıkta genellikle fiziksel temas yoktur. Karşıdaki kişiyi reddetme, bağırıp çağırma, hakaret etme, alay etme, aşağılama, tehdit, iftira, dedikodu veya küçük düşürme gibi davranışları içerebilmektedir (Erşan, Doğan & Doğan, 2009).

2.7.5.1.3. Araçsal (Edilgen) Saldırganlık

Belli bir amaca ulaşmak için planlı ve programlı bir şekilde yapılan saldırı türüdür. Sporcu hedefine ulaşabilmek için kurallara aykırı hareket ederek rakibini durdurmaya yönelik çaba sarfetmektedir. Karşıdaki kişiye zarar verme amacı güdülmez. Genellikle hedeflerin gerçekleşmesi için saldırganlık bir araç olarak kullanılmaktadır. Burada gösterilen davranışlarda öfke ve kızgınlık hali yoktur. Örneğin; karate, judo, basketbol vb. spor dallarında sporcuların uygulamış olduğu tekniklerdir (Ergül, 2009). Burada güdülen amaç daha çok ön plandadır (Atalay, 1997). Araçsal saldırganlığın sportif müsabakalarda görülme olasılığı yüksektir. Spor müsabakaları kazanma, derece elde etmek, ülkesini en iyi şekilde temsil etmek, şampiyon olmak, ün kazanma, kaybetmeme vb. amaçlar için uygun koşulların mevcut olduğu alandır (Ay, 2021).

2.7.5.1.4. Düşmanlık İçeren (Yıkıcı) Saldırganlık

Bu saldırganlık türünde amaç kazanmak değil kişiye zarar vermektir. Bu davranışların ortaya çıkmasına kızgınlık, öfke, nefret gibi duygular sebep olabilmektedir. Bireyin karşıdaki kişinin tahrikleri sonucunda güdülenerek öfke duygularını beslemesi ve ona zarar verebilecek şekilde davranmasıdır. Örneğin; futbol maçlarında kasıtlı olarak çelme takmak düşmanlık içeren saldırganlığa örnek verilebilir (Açak, 2011).

Atalay, 1997 saldırganlığı şu şekilde türlerine ayırmıştır:

- Biyolojik saldırganlık
- Psikolojik saldırganlık
- Sosyo- kültürel saldırganlık

Biyolojik saldırganlık; Freuda göre insan saldırganlık dürtülerini doğuştan beraberinde getirmektedir. Freuda göre insan davranışlarına yön veren libido ve saldırganlık enerjisi (thanatos) vardır. Bunlar içe dönük olarak etkileştiklerinde enerji kısıtlamalarına, cezalandırmalara neden olabilirler. Dışa dönük olarak gerçekleştiklerinde ise saldırgan davranışlara neden olabilmektedirler (Fromm, & Alpagut, 1993).

Psikolojik saldırganlık; saldırganlığın önemli olgularından olan psikolojik saldırganlıkta engellenme boyutu önemlidir ve birey huzursuzluk yaşamaktadır (İkizler, 1993).

Sosyo-kültürel saldırganlık; toplumun içinde bulunduğu sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullar sporda saldırganlığı etkileyen faktörlerdendir. Bu değerleri dengeleyememiş toplumlarda örgütlenme tam olmadığından saldırganlık davranışı ortaya çıkabilmektedir (Atalay, 1997).

2.7.6 Saldırganlık ve Spor İlişkisi

Spor faaliyetlerinde saldırganlık davranışlarının 1904' lerde başladığı ve ülkelerin birbirleri ile olan rekabetlerinden dolayı artış gösterdiği söylenmektedir. Daha sonra ise 1960' ların sonlarına doğru artış göstermeye başlamış ve bunun nedeninin ise spor izleyicilerine bazı mesajların verilmesi olduğu düşünülmüştür (Şahin, 2003).

Ayrıca spor faaliyetlerinde saldırganlık, gösterme davranışı, yarışma sırasında sporcu, antrenör veya seyircilerden bazılarının çevresel, biyolojik ve özellikle psikolojik faktörlerden etkilenmesi sonucu branşına ait olan bazı kuralları

ihlal ederek kazanma içgüdüleriyle karşıdaki kişiye zarar vermek için uygulamış olduğu sözel ve fiziksel davranışlardır (Acet, 2005).

Spor ve saldırganlık birlikte ele alındığında sporcunun veya seyircinin psikolojik, sosyolojik etkilerle spora özgü kurallar dışına çıkarak belirli bir amaca ulaşmak için gerçekleştirilen sözlü veya fiziksel eylemlerin olduğu belirlenmiştir (Denker, 1973). Ayrıca saldırganlık davranışının bireyin kendini deşarj etmesini kolaylaştırdığı yönünde açıklamalar vardır. Bireyler yaşadıkları sosyal çevrede yapılması sakıncalı görülen birtakım davranışları spor faaliyetleri yoluyla gerçekleştirirler. Örneğin hırs, kazanma vb. gibi duygular bedensel ve zihinsel rahatlamaya olanak tanıdığı için spor faaliyetleri aracılığıyla açığa çıkmaktadır (Şekertekin, 2003).

Atalay gelecek zamanlarda spor olgusunun endüstrileşmiş ülkelerde teknoloji, serbest zaman, medya üçgeni içinde yer alacağından bahsetmiştir. Serbest zamanın insan yaşamında daha çok yer edeceğinden bahsedilmiş ve günümüzde bu daha fazla önem kazanmıştır. Böylece insanların serbest zamanlarını değerlendirmede daha çok spora yer vermeye başlayacaklarını ve birbirleriyle sosyalleşme olanaklarının artacağını; fakat bu etkileşimin her zaman barışçıl geçmeyebileceğini belirtmiştir (Atalay, 1997). Spor müsabakalarında saldırganlık davranışının ortaya çıkması muhtemeldir. Böyle bir durumda spor faaliyetlerindeki saldırganlık davranışları konusunda iki önemli husus dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi saldırganlığın neden yapıldığı, diğeri de saldırganlık gösterilen kişidir (Acet, 2005).

Toplumun modernleşmesine bağlı olarak saldırganlık düşüncesinin geri plana atılması gerekirken, günümüzün en çok kullanılan kavramı haline gelen saldırganlık gerek dünya ülkelerinde gerekse kendi ülkemizde sürekli ve yoğun şekillerde görülmektedir (Şahinler & Ulukan, 2020). Öfke ve duygusal saldırganlığın bilişsel-neoasosiasyonist anlayışıyla tutarlı olarak hem hayvanlar hem de insanlar üzerinde yapılan çeşitli çalışmalarda saldırganın karşıdaki kişiyi incitme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ayrıca daha çok acı çeken insanların öfkelenmeye ve saldırgan davranışlarda bulunmaya meyilli oldukları belirlenmiştir. Bu öfke, kızgınlık ve duygusal saldırganlığın bilişsel süreçler tarafından bastırılabilirliği, yoğunlaştırılabilirliği ve değiştirilebilirliği belirlenmiştir (Berkowitz, 1993).

2.8 Konu ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Günay, Aygün (2023) yapılan çalışmada üniversite öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; spor yapma yapmama değişkeninde anlamlı fark olmadığı, cinsiyet, savunma sporu yapma durumu ve yaş değişkenlerinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Cevizli (2023) tarafından yapılan çalışmada okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri (okul türü, sınıf, cinsiyet, kardeş sayısı, branş, spor türü, haftalık spor saati, lisanslı spor yapma durumu ve anne baba medeni durumu) incelenmiştir. Araştırma sonucunda; okul türüne göre saldırganlık toplam puanlarında ve fiziksel, sözel saldırganlık ile düşmanlık alt boyutlarında, sınıf düzeyine göre saldırganlık toplam puanlarında ve fiziksel, sözel saldırganlık ve öfke alt boyutlarında, cinsiyete göre fiziksel, sözel saldırganlık ve düşmanlık alt boyutlarında, branşa göre fiziksel ve sözel saldırganlık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmıştır ($p < 0.05$). Kardeş sayısı, spor türü, spor saati, lisanslı spor yapma ve anne baba medeni durumuna göre ise fark bulunamamıştır.

Atatekin ve İstanbullu, (2023) yaptıkları çalışma sonucunda spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığa rastlamamışlardır. Ayrıca spor yapmayan öğrencilerin spor yapan öğrencilere göre daha az saldırganlık ve şiddet düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir ve şiddetin saldırganlığı artırdığı ve saldırganlığın da şiddeti artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kaptan, Aykın, İci, Sinan (2023) spor yapan ve yapmayan bireylerde şiddet davranışının sıklığını incelemek istemişlerdir. Şiddet Davranışı Sıklığı Ölçeğini kullanarak 300 yetişkin bireye uygulama yapılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların spor yapma durumu, cinsiyet ve spor yapma sıklığında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Spor yapma yılı açısından ise şiddet davranışı sıklıkları arasında farklılık bulunmuştur. Spor yapan ve yapmayan bireylerin şiddet davranışı sıklığına ilişkin puan ortalamaları birbirine çok yakın çıkmış ve aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen Eryılmaz (2022) araştırma sonucunda cinsiyete göre saldırganlık durumları değişiklik göstermiştir. Ayrıca uğraştıkları spor branşlarına göre saldırganlık alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Cinsiyet, lisanslı olarak spor yapma, sigara

kullanma durumu, uğraştıkları spor branşları demografik bilgilerinin sonuçları saldırganlık boyutlarına etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Önel (2021) çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin inceledikleri çalışmada öğrencilerin genel olarak sportmen davranış sergileme tutumları yüksek olduğunda negatif bir ilişkiyle saldırganlık seviyelerinde düşme olduğu belirlenmiştir.

Şahinler, Ulukan (2020) 3 farklı ilde spor yapan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyini belirlemek için çalışmada Kiper tarafından geliştirilen saldırganlık envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yaş, cinsiyet, eğitim durumlarına göre saldırganlık düzeyleri alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Ayrıca küçük yaşlarda yıkıcı saldırganlık düzeylerinin fazla olduğu, yaş ilerledikçe azaldığı ve daha ileri yaşlarda artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Dilek, İmamoğlu (2020)'nın yapmış olduğu çalışmada üniversitede direk temaslı ve direk temassız sporları yapan öğrencilerin öfke durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzları benzer bulunmuştur. Direkt temaslı spor yapan öğrencilerle direk temasız spor yapan öğrencilerin öfke düzeylerinde farklılıklar vardır. Yine haftalık antrenman sıklığı ve gelir düzeyine göre de öfke düzeylerinde farklılıklar bulunmuştur.

Şeker, Uslu (2020) Harran Üniversitesi'nde spor yapan üniversite öğrencileriyle spor yapmayanların sosyal beceri, saldırganlık ve spor ahlakı durumlarının incelenmesi amacıyla bu çalışmayı yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre spor yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık tutumu ile ahlaktan uzaklaşma durumu arasında pozitif ilişki tespit edilmişken spor yapanların saldırganlık tutumları ve ahlaktan uzaklaşma düzeyleri spor yapmayanlardan daha yüksek çıkmıştır.

Çakır, Akıncı, Pepe, Türkay (2020) yapılan çalışmada ortaokul düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve sporun problem çözme becerisine olan etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. 128 öğrenciyle gerçekleştirilen çalışmada ortaokul öğrencilerinin lisans durumu, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenlerinin problem çözme puanları ile düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öztürk (2019) çalışmasında spor yapan ve yapmayan sporcuların sporda şiddet ve saldırganlık davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine bağlı olarak aktif olmayan sporcuların şiddet eğiliminde anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Ailenin maddi durumuna bağlı olarak aktif sporcuların şiddet eğiliminde anlamlı farklılığa rastlanmıştır.

Şırnak ilinde yapılan çalışmada spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin problem çözme ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan Veziroğlu (2019); cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyinin saldırganlığa etkisinin olmadığını bulmuştur.

Nergiz (2018) çalışmasının sonucuna göre lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarında, spor yapma durumuna ve akademik başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal davranışları ile okula yönelik tutumları arasında pozitif, olumlu sosyal davranışları ve okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Vural, Çoruh, Bayram (2018) yapılan çalışmanın amacı Ağrı ilinde 2017-2018 eğitim öğretim yılında eğitim gören ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin farklı demografik değişkenler açısından belirlenmesidir. Araştırma sonucunda, öğrencilerden 260'nın spor yaptığı, 28 öğrencinin ise sporla ilgilenmediği spor yapan öğrencilerin çoğunluğunun atletizm, basketbol ve futbol branşları ile ilgilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin sporu eğlence amaçlı ve haftada 1 saat civarı spor yaptıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin cinsiyet, spor süresi, spor yapma durumu, spor branşında saldırganlık düzeylerinin anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin saldırganlık düzeyinin belirlenmesini amaçlayan Lokman Arslan (2018) çalışmasında spor yapmayanların, spor yapanlara göre daha saldırgan oldukları belirlemiştir.

Bilir (2018) bireysel ve takım sporcularının çeşitli değişkenlere göre öfke ve saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla 15-18 yaş arası katılımcıların öfke dış puan ortalamalarının yüksek olduğu, öfkenin dışa vurumunun daha kolay gerçekleştiği görülmektedir. Bireysel ve takım sporcularının cinsiyet değişkenine göre saldırganlık alt boyutlarına ve toplamalarına ait puan ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde Atılganlık alt boyutunda farklılaştığı belirtilmektedir.

Yıldırım-Araz (2017) çalışmasında spor yapan bireylerin saldırganlık eğilimleri, kaygı düzeyleri ve yaklaşma-uzaklaşma tepkilerini incelemiştir. Cinsiyete göre kadın ve erkek bireylerin edilgen saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Dever, Bulut (2017) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini belirlemek için 231 öğrenci ile çalışılmış ve sonuçta katılımcıların BPSÖ'nin alt ölçeklerinden birisi olan Sözel Saldırganlık'ı daha yoğun bir şekilde uyguladıkları belirlenmiştir. Ayrıca dövüş sporları izleme oranının artmasına bağlı olarak, fiziksel saldırı uygulama oranı da artmaktadır.

Bostancı, Oda, Şebin & Erail (2017) yapılan çalışmada spor yapan ve spor yapmayan öğrencilerin iyimserlik ve saldırganlık düzeyleri incelenmiş ve spor yapmanın saldırganlık ve iyimserlik üzerine etkileri belirlenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu 486 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma öğrencilerin iyimserlik ve saldırganlık puanlarında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Kafalı, Hünkar, Keçeci ve Demiray (2017) basketbol, atletizm ve hentbol yapan sporcuların medeni durum, cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve spor branşlarına göre saldırganlık düzeylerini incelediği çalışma sonucunda, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre, bireysel sporlarla uğraşan katılımcıların takım sporlarıyla uğraşan katılımcılara göre daha saldırgan tutumlara sahip olduğu görülmüştür.

Trabzon'da liselerde öğrenim gören ve spor yapan öğrencilerle yaptıkları çalışmada Çelik, Zengin ve Baş (2017) liselerde öğrenim gören ve okullarının bireysel, takım ve raket sporları faaliyetlerine katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerini inceledikleri çalışma sonucunda; kadın sporcuların yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca; lise türüne göre spor lisesi öğrencilerinin atılganlık saldırganlık puanlarının diğer liselerdeki öğrencilere göre daha yüksek olduğu, spor yapma yılı daha az olanların yıkıcı ve atılgan saldırganlık puanlarının diğerlerine göre düşük olduğu tespit edilmiştir. Aile eğitim durumu da saldırganlık puanlarını etkilemiştir.

Yurttaş, (2016) yapılan araştırmada veri çalışma grubunu 744 kişi oluşturmuştur. Çalışmada öğrencilerin saldırganlık düzeylerini belirlemek için "Buss Perry Saldırganlık Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonucundaki bulgulara göre bireylerin saldırganlık düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasında (cinsiyet, yaş, aile yapısı, kişisel aylık gelir, aile tutumu vb) anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Spor yapan bireylerin fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve sözel

saldırganlık alt boyutlarında spor yapmayan bireylerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve sözel saldırganlık puanlarının kadınlara göre yüksek olduğu çalışma sonucunda belirlenmiştir.

Bahadır ve Erdoğan (2016) tarafından spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini belirlemek için yapılan çalışmanın sonucu olarak beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre anlamlı derecede farklılaştığı belirlenmiştir.

Fidan (2016) spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelemiş spor yapan öğrencilerin saldırganlık eğilimleri spor yapmayanlara göre düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz, Mercan (2016) çalışmada ön lisans öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri belirlenmek için yapılan çalışma sonucunda fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve genel saldırganlık eğilimleri erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha fazla çıkmıştır. En az gelire sahip öğrencilerin sözel saldırganlıkları en fazladır. En yüksek gelire sahip öğrencilerin sözel saldırganlıkları ise en az düzeydedir.

Kurşun (2015) spor yapan ve yapmayan görme engelli bireylerin saldırganlık düzeylerini belirlemek için toplam 340 engelli bireyle çalışma yapmıştır. Araştırma sonucundaki bulgular incelendiğinde saldırganlık düzeylerinin spor yapma değişkenine göre önemli ölçüde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Keskin (2015) okullar arası müsabakalara katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenlere göre belirlemeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda; spor yaşı, ikamet ettiği bölge saldırganlığın bütün boyutlarında, aile gelir düzeyi değişkeninde yalnızca edilgen saldırganlık boyutunda farklılık tespit edilmiştir. Spor yapılan yıl, ailenin yaşadığı bölge ve aile gelir düzeyinin saldırganlığı etkilediği belirlenmiştir.

Ortaöğretime devam eden öğrencilerin saldırganlık düzeylerini bazı değişkenlere göre araştıran Gökçiçek (2015) araştırmasında 1868 kişilik bir örneklem grubu ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda spor yapanların yapmayanlara göre, erkeklerin kızlara göre daha saldırgan olduğu aynı zamanda erkeklerin kızlara göre daha atılgan oldukları belirlenmiştir.

Alp, Eraslan, Atay ve Özmütlu (2014) yapılan araştırmada düzenli spor yapmanın ve bazı sosyo-demografik özelliklerin çocukların saldırganlık düzeyi üzerine etkileri araştırılmıştır ve saldırganlık düzeyinin birçok faktörden etkilendiği tespit edilmiştir. Yalnız bu etkilerin boyutunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmada erkeklerin saldırganlık düzeyinin kadınlara oranla yüksek olduğu görülse de aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Oda (2014) spor yapmanın saldırganlık ve iyimserlik düzeylerini nasıl etkilediğini belirlemek için 11-13 yaş grubu öğrencilerle çalışmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin saldırganlık puanlarında, cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaşma görülmüştür.

Kırkbir (2014) tez çalışmasında üniversitede öğrenim gören 216 sporcu ile yaptıkları tez çalışmasında spor türü ve spor yapma yılına göre farklılık bulunamamıştır. Öğrencilerin yaşları arttıkça genel saldırganlıklarının da arttığı, spor yapma süresinin saldırganlığı etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda erkek sporcuların kadınlardan, bireysel spor yapanların takım sporu yapanlardan daha saldırgan oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Shokoufeh (2014) tarafından Erzurum'da yapılan çalışmada sporcularla spor yapmayan bireylerin saldırganlık özellikleri karşılaştırılmıştır. 180 sporcu ile 60 spor yapmayan toplam 240 birey üzerinde gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, sporcuların sporcu olmayanlardan daha dışa dönük ve saldırganlık seviyelerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Liseler Arası Müsabakalara Katılan Sporcu Öğrencilerin Saldırganlık Durumları ile araştırma yapan Çakır (2014) spor ve saldırganlık ilişkisini belirlemek için 490 sporcu ile yapılan çalışmalar sonucunda yaş, cinsiyet, okul türü ve spor dalı türüne göre sporcuların atılganlık hariç tüm alt boyutlardaki saldırganlık puanlarında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Yaş, cinsiyet, okul türü ve yapılan spor türüne göre saldırganlık puanlarının değişiklik gösterdiği bulunmuştur.

Aksu (2013) yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, başarı durumu, kardeş sayısı, devamsızlık durumu, işte çalışma, günlük internet kullanma süresi, günlük TV izleme süresi, sosyo-ekonomik durum, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın çalışma durumu, ailenin cezalandırma sıklığı, ailenin cezalandırma türü ve aile yaklaşımları gibi değişkenler ile

öğrencilerin saldırganlık düzeylerine göre değişip değişmediğini incelemek istemiştir. Yapılan çalışma sonucunda 10.sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, başarı durumu, devamsızlık durumu, günlük internet kullanma süresi, anne-babanın eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, ailenin cezalandırma sıklığı, ailenin cezalandırma türü ve aile yaklaşımları arasında anlamlı olarak farklılık bulunurken; kardeş sayısı, işte çalışma, günlük TV izleme süresi, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba durumu ve ailenin ikamet yeri gibi değişkenler arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Yılmaz (2013) yaptığı çalışmada spor yapan ve yapmayan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık ve empatik eğilim düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, spor yapan öğrenciler ile spor yapmayanlar arasında çeşitli değişkenlere göre farklılıklar saptanmıştır.

Tutkun, Güner, Ağaoğlu ve Soslu'nun (2010) takım ve bireysel spor yapan oyuncuların saldırganlık düzeylerinin, bazı değişkenler açısından belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmaya 240 sporcu katılmıştır. Sonuçta anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Dervent, Arslanoğlu, Şenel (2010) lise öğrencilerinin sportif aktivitelere katılımlarıyla saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla 354 öğrenci ile çalışma yapılmıştır. Spor yapan kızların spor yapan erkeklerden daha fazla atılganlık özelliği gösterdikleri belirlenmiştir. Spora katılım sağlamanın, atılganlık özelliğini artırdığı kızların erkeklerden ve spor yapanların yapmayanlardan daha atılgan oldukları belirlenmiştir.

Yıldız ve Sümer (2010) saldırgan davranışlarını yordamada çevresel risk, çevresel güvenlik ve okul iklimi algısı tezinde ergenlerde son zamanlarda görülen saldırgan davranışlardan yola çıkılarak ergenlerin bu davranışlarının temelinde neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada cinsiyet, yaş faktörü, çevresel risk, çevresel güvenlik faktörleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinde bulunan ilköğretim okulundaki 400 öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan araştırma sonucundaki bulgular cinsiyet, yaş, okul iklimi, çevresel risk algısı, çevresel güvenlik algısının ergenlerin saldırgan davranışlarını anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir.

Yıldız (2009) spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Cinsiyete göre atılganlık ve

edilgenlik puanları farklı çıkmıştır. Spor yapmayanların edilgen saldırganlık puanları spor yapanlara ve spor yapanların yıkıcı saldırganlık puanları ise spor yapmayanlara göre farklı çıkmıştır.

Kırımoğlu, Parlak, Dereceli ve Kepoğlu (2008) lise öğrencilerinin spor yapıp yapmama durumuna göre saldırganlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine göre kadın öğrencilerin saldırganlık puanı yüksek çıkmıştır. Spor yapıp yapmama değişkeninde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Bostan, Kılıcıgil (2008) in yapmış olduğu çalışmada beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencileri ile diğer bölümde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeyi araştırılmıştır. Araştırmaya toplam 300 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda spor yüksek okulu öğrencilerinin diğer fakültelerdeki öğrencilere göre yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.9 Konu ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Schethover ve Leppin (2020) yılında Almanya da yaptıkları çalışmalarına yaşları 9 ile 14 arasında değişen futbol kulüplerinde oynayan erkek sporcuları dahil etmişlerdir. Çalışmada 63 sporcuya fairplay spor programı içerikli antrenmanlar yaptırılmış, 83 sporcu ise kontrol grubu olarak normal futbol antrenmanları devam etmiştir. Bu çalışmalar 11 hafta sürmüştür. Çalışmanın sonucunda ön-test ve son-test olarak yapılan analizlerde sporcuların saldırganlık düzeylerinde anlamlı derecede azalma tespit edilmiştir.

Pacesova ve Smela (2020) çalışmasının amacı spor yapmayan, mücadele sporu yapan ve mücadele sporu yapmayan erkek sporcular arasında saldırganlık ve kaygı düzeylerinde fark olup olmadığını tespit etmektir.

Çalışmanın sonucuna göre spor yapmayan bireyler diğer gruplara göre hem sözel hem öfke hem de fiziksel saldırganlıkta daha yüksek seviyelerde bulunmaktadır. Spor yapan erkek sporcular ise, mücadele sporu yapan ve mücadele sporu yapmayanlar, aralarında saldırganlık düzeylerinde fark bulunmamıştır.

Trajkoviç ve diğerleri (2020) çalışmalarında beden eğitimi dersinin yanı sıra liselerde okul sonrası verilen futbol antrenmanlarının saldırganlık ve fiziksel uygunluk üzerine etkisini araştırmışlardır. Çalışmaya 105 lise öğrencisi 8 ay

süresince haftada 2 gün futbol antrenmanı yapmıştır. Ön-test ve son-test analizleri sonucu öğrencilerin saldırganlık düzeyleri anlamlı derecede azalmıştır.

2020 yılında Trajković ve diğerleri tarafından yapılan bir diğer çalışmada beden eğitimi dersinin yanı sıra okul sonrası yapılan voleybol antrenmanlarının lise öğrencilerinin saldırganlık ve fiziksel uygunluk düzeylerine etkisi incelenmiştir. Antrenmanlar 1 yıllık eğitim yılı boyunca haftada 2 kere okul sonrası yapılmıştır. Sonuç olarak erkek öğrencilerde en çok fiziksel saldırganlıkta azalma görülürken, kızlarda fiziksel, sözel ve öfke düzeyinde anlamlı derecede azalmalar tespit edilmiştir.

Milavonović, Roklicer ve Drid (2019) çalışmalarında 85 sporcu, 77 öğrenci olmak üzere 9-16 yaşları arasında gençlerin saldırganlık düzeylerini tespit etmişlerdir. Çalışma sonucunda spor yapan farklı sosyo ekonomik düzeydeki gençlerin saldırganlık seviyeleri en düşük olarak tespit edilmiştir.

Sofia ve Cruz (2017) Çalışmada spor müsabakalarındaki saldırganlık davranışını etkileyen değişkenlerini, spor türlerini ve rekabeti incelemişlerdir. Araştırmanın veri grubunu farklı spor branşlarında 231 sporcu oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda öfke, saldırganlık, anti sosyal davranışlar ve provokasyonun saldırgan davranışlar üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Traclet, Moret, Ohl, & Clémence (2015) nin yaptığı çalışmada futbol ve buz hokeyi yapan sporcuların saldırganlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya 104 futbolcu ve 98 buz hokeyi sporcusu katılmıştır. Araştırma sonucunda buz hokeyi sporu yapan sporcuların araçsal saldırganlıkta daha toleranslı oldukları ancak düşmansal saldırganlıkta tolerans göstermedikleri belirlenmiştir.

Karriker-Jaffe, Foshee, Ennett, & Suchindran (2013) 11-18 yaş aralığındaki ergenler ile gelir düzeyi, sosyal düzen, aile çatışması, ebeveyn çocuk bağının fiziksel ve sosyal saldırganlık boyutlarını incelemiştir. Çalışma sonucunda yaşanan mahalle, cinsiyet ve aile içi geçimsizlik değişkenlerinin fiziksel saldırganlığı etkilediği belirlendi. Erkeklerin genel saldırganlık düzeylerinin kadınlardan daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, erken aile temelli müdahalelerin ergenlik döneminde hem fiziksel hem de sosyal saldırganlığın önlenmesine yardımcı olabileceğini göstermektedir.

Fazzel Kalkhoran (2012) spor yapan ve yapmayan bireylerin kişilik özelliklerini karşılaştırmak amacıyla 100 erkek 100 kadın olmak üzere toplam 200 kişiyle çalışmasını gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda nevroitiklik,

dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk açısından gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu gösterirken, esneklik açısından gruplar arasında hiçbir fark bulunamamıştır. Ayrıca cinsiyet ile sportmenlik arasında nevrotiklik ve esneklik açısından anlamlı bir fark bulunmazken, dışadönüklük, geçimlilik ve vicdanlılık açısından anlamlı bir fark bulunmuştur.

Maxwell, Visek ve Moores (2009) Çin de rekabet sporu yapan sporcuların saldırgan duygularını, inançlarını, davranışlarını, saldırganlıkla ilgili bilişsel süreçlerini araştırmışlardır. Araştırmada (basketbol, rugby, futbol/futbol ve squash) temsil eden 471 erkek sporcuyla kural dışı saldırganlık, sporcu kimliği ve profesyonellik araştırılmıştır. Sonuçta profesyonel rugby sporcularının rakiplerini kasıtlı olarak yaralamak için oyun kurallarının dışındaki saldırganlık yöntemlerini kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapılan çalışma 2007 Yılında 1995 yetişkinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada adım ölçerler kullanılmıştır. Çeşitli alanlardaki (boş zaman, iş, aktif işe gidip gelme, bahçe/ev) gibi fiziksel aktiviteleri ile depresyon ilişkisini McKercher, Schmidt, Sanderson, Patton, Dwyer, ve Venn (2009) incelemişlerdir. Yapılan çalışmayla birlikte sporun ve fiziksel aktivitelerin depresyon riskini azalttığı belirtilmiştir. Ulaşılan bulgular, fiziksel aktivitenin değerlendirildiği bağlamın ve kullanılan ölçüm yöntemlerinin, fiziksel aktivite ile depresyon arasındaki ilişkilerin önemli olduğunu göstermektedir.

Coulomb-Cabagno ve Rascle (2006) nin yapmış olduğu çalışmada hentbol ve futbol dallarında sporcuların saldırganlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Araştırmada video kayıtları alınarak veriler tablolar halinde paylaşılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda erkek oyuncuların kadın oyunculara göre daha fazla saldırgan davranış sergiledikleri, rekabet düzeyi yükseldikçe saldırgan davranışların arttığı, spor türüne göre de saldırganlığın değiştiği belirlenmiştir.

McKinnie (2006) nin yaptığı çalışmaya 9. sınıftan 12. sınıfa kadar 14 ile 19 yaşlarında toplam 408 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların öfke -saldırganlık tutumları ölçüldü. Çalışma sonucunda, erkeklerin daha yüksek düzeyde reaktif ve araçsal öfke sergilediğini, kadınların ise öfke ve saldırganlık durumlarında daha kontrollü oldukları, sınıf düzeyine göre ise 9. Sınıf öğrencilerinin üst sınıflara göre daha fazla öfke ve saldırganlık gösterdikleri belirlenmiştir.

Giles ve Heyman (2005)'ın yapmış olduğu çalışmada 121 öğrenci üzerinde cinsiyet ve saldırganlık davranışı incelenmiş ve Çalışma 1'de, 3-5 yaş arası çocuklarda ilişkisel saldırganlığı kızlar arasında en yaygın saldırganlık biçimi olarak, fiziksel saldırganlığı ise erkekler arasında en yaygın biçim olarak tanımlamışlardır. Çalışma 2'de, okul öncesi çocuklar ve 7-8 yaş arası çocuklardan oluşan bir karşılaştırma grubunun, ilişkisel olarak saldırgan karakterlerin kadın, fiziksel olarak saldırgan karakterlerin ise erkek olduğu sonucunu çıkarması muhtemeldir. Çalışma 3, okul öncesi çocukların bu cinsiyet şemalarıyla çelişen hikayeleri hatırlarken sistematik hafıza bozuklukları sergilediğini ortaya çıkardı. Bu bulgular, çocukların okul çağına gelmeden önce bile, toplumsal bilgiyi işleme biçimlerini etkileyen cinsiyetle ilgili organize inanç kalıplarına sahip olduklarını göstermektedir. Araştırma sonuçları, erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ve erkeklerin kızlara göre daha fazla saldırgan davranış gösterme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Lisede öğrenim gören basketbol ve voleybol oyuncusu toplam 302 erkek ve kadınla çalışan Tsai ve Fung'un (2005) temassız sporlardan voleybol müsabakalarına katılan öğrencilerin basketbol müsabakalarına katılanlara oranla daha yüksek sportmenlik puanı gösterdiklerini bulmuşlardır. Kadın sporcuların erkek sporculara oranla sportmenlik konularında daha yüksek puana sahip oldukları belirlenmiştir.

Visek ve Watson (2005) 85 erkek buz hokeyi oyuncuları ile yapılan çalışmalarının sonucunda profesyonelleşme, yaşın artması ve yarışma seviyesi ile birlikte saldırganlık düzeyinin de arttığını ve spora yönelik tutumların profesyonelleştiğini belirlemişlerdir.

Campano & Munakata (2004) Güney Filipinler'deki hem devlet okulundaki hem de özel okullardaki 650 tane ortaokul öğrencisiyle öfke duygusu ve saldırganlık davranışının düzeylerini incelemek için yaptığı çalışma sonucunda genel saldırganlık ve öfke düzeylerinin ortalama olduğu belirlendi. Özel okullardaki öğrenciler, devlet okullarındaki öğrencilere kıyasla daha yüksek genel saldırganlık ve öfkeye sahip olduğu bulundu. Ayrıca erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri kız öğrencilerinkinden daha yüksek bulunmuştur.

Miller ve diğerlerinin (2004) yapılan çalışmanın amacı algılanan motivasyon ikliminin ve cinsiyet değişkeninin 12-14 yaş arası genç futbolcuların sportmenlik davranışların etkisinin incelenmesidir. Uluslararası bir futbol

turnuvasında yarışan 12-14 yaş arası 512 erkek ve 202 kız Norveçli genç futbolcuyla yapılan çalışmada sınıf ikliminde sportmenlik davranışlarının farklı koşullara göre değiştiğini ama erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran sportmenlik davranışı göstermede daha iyi olduklarını saptamıştır. Çalışma sonucu genel olarak güçlü bir sınıf ikliminin ise daha yüksek bir sporculuk yönelimine yol açtığını göstermektedir.

Tucker ve Parks (2001) ın yapmış oldukları çalışmada üniversiteler arası sporcuların sporda saldırganlık algılarını incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 162 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda temaslı ve temassız spor yapan sporcuların çarpışma sporlarındaki sporculardan daha düşük puan aldıkları belirlenmiştir. Kadın sporcuların puanı erkek sporculara göre daha düşük bulunmuştur. Ayrıca temassız sporlarda cinsiyet rolü beklentileri erkekler için baskın etki olabilirken, rol beklentileri ve spor içi davranış normları kadınları etkileyebilmektedir. Çarpışma ve temas sporlarında, spor içi normlar erkeklerin rol beklentilerini güçlendirebilir ancak kadınları geleneksel beklentilerle tutarsız davranışlar sergilemeye teşvik edebilmektedir.

Scharf (2000) 129 lise öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada öğrencilerin saldırganlık davranışlarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda erkekler ve kadınların sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyut puanları birbirine yakın çıkmıştır. Erkeklerin kadınlara göre fiziksel saldırganlıkta daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir.

Orpinas, Murray ve Kelder (1999) ın yaptıkları çalışma Amerika'nın Teksas eyaletinde 6.,7. ve 8. Sınıf öğrencileri ve bu öğrencilerin aileleri ile birlikte yapılmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin saldırgan davranışları ailesel faktörler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda erkeklerin saldırganlık düzeyleri düşük bulunmuştur. Ayrıca ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilerin saldırganlık puanlarının, ailesiyle birlikte yaşamayan çocukların saldırganlık puanlarından daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Ferron, Narring, Cauderay ve Michaud (1999) Avrupalı ergenlerin spor faaliyetlerine, özellikle de spor alışkanlıkları ile sağlık tutum ve davranışları arasındaki ilişkilere ilişkin objektif bir veri eksikliği bulunduğu belirlenerek bu çalışma yapılmıştır. Çalışmada 15-20 yaş aralığındaki ergenler incelenmiş herhangi bir spor kulübünde haftanın her günü veya haftada 2-3 kez spor yapanların intihar teşebbüsü açısından haftada 1 kez spor yapan ya da hiç spor yapmayanlara göre

daha az risk altında oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte, sonuçlar olumlu sağlık özellikleri ile spor aktivitesinin bir arada bulunduğu altını çizmekte ve bu da ergenler arasında fiziksel aktiviteye katılmanın teşvik edilmesinin kapsamlı bir önleme yaklaşımının gerekli bir bileşeni olabileceği düşünülmektedir.

Nixon (1997) yaptığı araştırmada spora katılımın fiziksel saldırganlıkla ilişkisini araştırmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 200 erkek ve kadın katılımcı oluşturmuştur. Çalışma sonucunda kadın sporcuların temas yoluyla erkek sporcuların ise kasıtlı olarak zarar verme gibi saldırganlık davranışı sergilediği belirlenmiştir.

Crick ve Grotpeter (1995) 491 çocuktan oluşan bir örneklemle cinsiyetler arasındaki saldırganlık düzeylerini belirlemek istemişlerdir. Araştırma bulgularına göre kız çocuklarının erkek çocuklara göre ilişkisel olarak anlamlı düzeyde daha saldırgan olduklarını belirtmişlerdir. Sonuçlar aynı zamanda saldırgan çocukların ilişkisel açılardan ciddi uyum sağlama güçlükleri olduğunu ve risk altında olabileceklerini göstermiştir.

Björkqvist ve diğerlerinin (1994) saldırganlık davranışını cinsiyet değişkenine göre incelenen araştırmada ergen kızların ergen erkeklere göre dolaylı saldırganlık araçlarını daha fazla kullandıkları, fiziksel saldırganlığın erkekler tarafından daha fazla kullanıldığı, doğrudan sözel saldırganlığın ise her iki cinsiyet tarafından eşit oranda kullanıldığı saptanmıştır.

Duda ve diğerlerinin (1991) çalışmalarında ego hedefi yöneliminin sportmenlik tutumlarının saldırganlık davranışıyla ilişkisini belirlemek istemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 56 erkek 67 kadın basketbol oyuncusu oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda sportmenlik puanlarının cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Lancelotta ve Vaughn (1989) ın çalışması öğrenciler arasındaki ilişkileri belirlemektir. Yapılan çalışmada 3. Ve 4. Sınıf öğrencilerine sosyometri uygulayarak öğrenciler arasındaki sosyal statüyü ve saldırganlık davranışlarını belirlemiştir. 47 erkek ve 51 kız öğrenciyle çalışmıştır. Yapılan çalışma sonucunda fiziksel saldırganlık dışında, her iki cinsiyet için de sosyal statü ile tüm saldırgan davranış kategorileri arasında anlamlı negatif ilişkiler bulunmuştur.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve analiz yöntemlerine yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel yaklaşımda, tarama modeline uygun tasarlanmıştır. Bu modelde olayların, durumların, değişkenler arasındaki ilişkilerin özellikleri tanımlanmaktadır (Karasar, 2014).

Araştırma veri toplama süresince, gönüllülük esasına bağlı olarak katılan öğrencilere ölçme aracı olan anket açıklanarak uygulanmış ve veriler değerlendirilmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bolu İl Merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı meslek liseleri arasından amaçlı örneklem ile seçilen kurumlara devam eden (263kız, 337erkek) toplam 600 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada meslek lisesine giden okul sporlarına katılan veya katılmayan ve gönüllü olarak ölçeklerin uygulandığı öğrencilerden örneklem oluşturulmuştur.

Aşağıda araştırmanın çalışma grubuna yönelik tanımlayıcı istatistiklerin sunulduğu tablolar yer almıştır.

Tablo 3.1. Katılımcıların okul sporlarına katılma durum değişkenine göre dağılımları:

Okul sporlarına katılma durumu	F	%
Evet	254	42,3
Hayır	346	57,7

Tablo 3.1’de yer alan sonuçlara göre katılımcıların %42,3’ünün okul sporlarına katıldığı, %57,7’sinin ise okul sporlarına katılmadığı görülmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre dağılımları:

Cinsiyet	F	%
Kız	263	43,8
Erkek	337	56,2

Tablo 3.2’de yer alan sonuçlara göre öğrencilerin %43,8’inin kız, %56,2’sinin ise erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre dağılımları:

Sınıf	F	%
1.sınıf	231	38,5
2.sınıf	231	38,5
3.sınıf	120	20,0
4.sınıf	18	3,0

Tablo 3.3’te yer alan sonuçlara göre katılımcıların %38,5’inin birinci sınıfta, %38,5’inin ikinci sınıfta, %20’sinin üçüncü sınıfta, %3’ünün ise dördüncü sınıfta yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3.4. Katılımcıların anne eğitim durumuna göre dağılımları:

Sınıf	F	%
İlkokul	257	42,8
Ortaokul	168	28,0
Lise	146	24,3
Üniversite	29	4,8

Tablo 3.4’te katılımcıların anne eğitim düzeyi incelendiğinde, %42,8’inin ilkokul, %28’inin ortaokul, %24,3’ünün lise, %2,8’inin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların baba eğitim durumuna göre dağılımları:

Sınıf	F	%
İlkokul	174	29,0
Ortaokul	160	26,7
Lise	226	37,7
Üniversite	40	6,7

Tablo 3.5’te yer alan sonuçlara göre meslek lisesi öğrencilerinin %29’unun babası ilkokul, %26,7’sinin babası ortaokul, %37,7’sinin babası lise, %6,7’sinin babası ise üniversite mezunu olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.6. Katılımcıların aile birlikteliği durumuna göre dağılımları:

Aile birlikteliği	F	%
Beraber	502	83,7
Ayrı	98	16,3

Tablo 3.6’da yer alan sonuçlar incelendiğinde katılımcıların %83,7’sinin ebeveynlerinin beraber yaşadığı, %16,3’ünün ise ayrı yaşadığı görülmektedir.

Tablo 3.7. Katılımcıların kardeş sayısı değişkenine göre dağılımları:

Sınıf	F	%
1	120	20,6
2	227	39,0
3	153	26,3
4 ve üzeri	82	14,1

Tablo 3.7’de yer alan sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin %20,6’sinin bir, %39’unun iki, %26,3’ünün üç kardeş, %14,1’inin dört kardeş olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.8. Katılımcıların aile gelir düzeyi değişkenine göre dağılımları:

Sınıf	F	%
5000-10000	171	29,4
10001-15000	168	28,9
15001-20000	133	22,9
20001 ve üzeri	110	18,9

Tablo 3.8’de yer alan sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin %29,4’ünün 5000-10000 arası, %28,9’unun 10001-15000, %22,9’unun 15001-20000, %18,9’unun 20001 ve üzeri gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeği

Araştırmada kullanılmak üzere öğrencilerin okul sporlarına katılma durumu, cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, ailenin gelir durumu, aile birlikteliği, kardeş sayısı ile ilgili bilgilerinden oluşan kişisel bilgilerin belirlenmesine ilişkin sorulardan oluşturulmuştur.

Veri toplama formunun ikinci bölümünde ise Buss ve Perry tarafından geliştirilen ve Demirtaş Madran (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan 29 madde ve 4 farklı alt boyuttan oluşan Buss Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Bu alt boyutlar fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke olmak üzere ölçekte belirlenmiştir. Fiziksel saldırganlık alt boyutu, 9 maddeden oluşmaktadır ve başkalarına zarar verme ile ilgili soruları içermektedir. Sözel saldırganlık alt boyutu, 5 maddeden oluşmaktadır ve başkalarını sözel yollarla incitme amaçlıdır. Öfke alt boyutu ise öfkeyi saldırganlığın duygusal boyutu olarak ölçen 7 maddeden oluşurken, düşmanlık alt boyutu ise 8 maddeden oluşur ve saldırganlığın bilişsel boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin tümü için Cronbach-Alfa katsayısı 0,85'dir. Buss ve Perry'nin (1992) yılında elde ettikleri çalışmada iç tutarlılık katsayıları Fiziksel saldırganlık için 0,85, sözel saldırganlık için 0,72, öfke için 0,83, düşmanlık için 0,77 ve toplam puan için 0,89 dur.

3.4 Verilerin Toplanması

Bu araştırmada “Okul Sporlarına Katılan ve Katılmayan Meslek Lisesi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi” amacıyla Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi etik kurulundan ve Bolu İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. 2022-2023 eğitim- öğretim yılında Bolu il merkezinde seçilen meslek lisesi öğrencileri arasından belirlenen 263 kız 337 erkek olmak üzere 600 öğrenciye uygulama yapılmıştır. Uygulamaya katılmada istekli olma şartı aranmıştır. Formları dolduran öğrencilere katılımlarından dolayı teşekkür edilmiştir. Uygulamada ses, görüntü kaydı alınmamış, fotoğraf çekilmemiştir. Kişisel bilgi formunda bazı sorulara yanıt verilmediğinden dolayı bazı tablolarda veri sayısı 600 olamamıştır. 18 öğrenci tek çocuk olduğu için o öğrenciler verilere dahil edilmemiştir. Tezin verilerinin toplandığı dönemde asgari ücret baz alınarak aile gelir durumu belirlenmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde analizler SPSS 26.0 paket programı ile yapılmıştır. Analizlere başlamadan önce Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin ters maddelerinin (9. ve 16. Maddeler) kodlamaları yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracının Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Can (2020)'a göre ölçeğin güvenirlik katsayısının oldukça güvenilir sınırlar içerisinde yer aldığı

bulunmuştur. Daha sonra katılımcıların verdikleri puanların ortalaması alınmış ve analizler, ortalama puanlar üzerinden yapılmıştır.

Araştırmada kullanılacak istatistik analizlerinin belirlenmesi sürecinde öğrencilerin ölçekten aldıkları puanların normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Büyüköztürk (2020)'e göre normal dağılım analizleri yapılırken örneklem 50'den fazla olması durumunda Kolmogorov-Smirnov testi önerilmektedir. Bu açıklama dikkate alınarak verilerin dağılımını incelemek için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Daha sonra ölçeğin basıklık-çarpıklık değerleri hesaplanmıştır. Normallik varsayımı için ± 1 aralığı referans alınmıştır (George & Mallery, 2019). Verilerin analizinde ikili karşılaştırmalar için bağımsız örneklem t-Testi; çoklu karşılaştırmalar için ANOVA testi ve anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için LSD testi kullanılmıştır. Ayrıca verilerin analizi için IBM tarafından geliştirilen SPSS 26 versiyonu kullanılmıştır. Uygulanan bütün testlerde anlamlılık değeri " $p < 0,05$ " kabul edilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.9. BPSÖ ve alt boyutların Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı:

Saldırganlık	Cronbach's Alpha
Fiziksel saldırganlık	0,78
Öfke	0,71
Düşmanlık	0,71
Sözel saldırganlık	0,66
Toplam	0,89

Tablo 3.9'da BPSÖ ve alt boyutlarına ait Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayıları yer almaktadır. "Fiziksel saldırganlık" alt boyutunun iç tutarlık katsayısı 0,78; "öfke" alt boyutunun 0,71; "düşmanlık" alt boyutunun 0,71; "sözel saldırganlık" alt boyutunun 0,66; BPSÖ toplamının ise 0,89 olarak hesaplandığı görülmektedir. BPSÖ ve alt boyutlarının iç tutarlık katsayısının " $0,60 \leq a \leq 0,90$ " aralığında yer aldığı görülmektedir. Can'a (2020) göre bu aralık oldukça güvenilir sınırlar içerisinde bulunmaktadır.

4. BULGULAR

Tablo 4.1. BPSÖ ve alt boyutların çarpıklık-basıklık, ortalama ve standart sapma değerleri:

Saldırganlık	$\bar{X}$	S	Çarpıklık	Basıklık
Fiziksel saldırganlık	2,74	0,76	-0,035	-0,159
Öfke	2,96	0,72	0,206	-0,128
Düşmanlık	3,11	0,73	-0,077	-0,185
Sözel saldırganlık	3,13	0,57	0,111	0,197
Toplam	2,97	0,60	-0,006	0,202

Tablo 4.1. incelendiğinde “fiziksel saldırganlık” alt boyutunun puan ortalamasının 2,74, standart sapma değerinin 0,76; “öfke” alt boyutunun puan ortalamasının 2,96, standart sapma değerinin 0,72; “düşmanlık” alt boyutunun puan ortalamasının 3,11, standart sapma değerinin 0,73; “sözel saldırganlık” alt boyutunun puan ortalamasının 3,13, standart sapma değerinin 0,57; ölçeği toplamının puan ortalamasının 2,97, standart sapma değerinin ise 0,60 olduğu görülmektedir. Tabloda yer alan sonuçlara göre BPSÖ basıklık-çarpıklık değerlerinin normallik varsayımını sağladığı görülmektedir. Normallik varsayımı için ± 1 aralığı referans alınmıştır (George & Mallery, 2019).

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında fark var mıdır?” alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.2. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılma ve katılmama durumu değişkenine göre t-testi sonuçları:

Bağımlı Değişken	Okul sporlarına katılma durumu	n	Ort.	Ss	df	t	P
Fiziksel Saldırganlık	Evet	254	2,74	,77	252	-,368	,713
	Hayır	346	2,77	,76			
Öfke	Evet	254	2,90	,80	252	-,067	,947
	Hayır	346	2,91	,76			
Düşmanlık	Evet	254	3,02	,76	252	-1,159	,247
	Hayır	346	3,09	,72			
Sözel Saldırganlık	Evet	254	2,95	,75	252	,444	,657
	Hayır	346	2,92	,80			
BPSÖ Toplam	Evet	254	2,91	,65	252	-,588	,556
	Hayır	346	2,94	,64			

Tablo 4.2 incelendiğinde okul sporlarına katılma ve katılmama durumuna göre BPSÖ ve alt boyut puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin okul sporlarına katılma durumuna göre BPSÖ ve alt boyut puan ortalamaları anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

4.2 İkinci ve Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.3. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	Ort.	Ss	df	t	P
Okul sporlarına katılan (n=254)	Fiziksel Saldırganlık	Kadın	123	2,71	,81	252	1,790	,182
		Erkek	131	2,77	,74			
	Öfke	Kadın	123	3,11	,87	252	11,62	,001 *
		Erkek	131	2,71	,67			
	Düşmanlık	Kadın	123	3,28	,78	252	4,379	,037 *
		Erkek	131	2,77	,66			
	Sözel Saldırganlık	Kadın	123	3,04	,78	252	,198	,657
		Erkek	131	2,87	,72			
	BPSÖ Toplam	Kadın	123	3,03	,71	252	5,822	,017 *
		Erkek	131	2,80	,58			

Tablo 4.4. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	Ort.	Ss	df	t	P
Okul sporlarına katılmayan (n=346)	Fiziksel Saldırganlık	Kadın	140	2,76	,75	344	,678	,411
		Erkek	206	2,77	,78			
	Öfke	Kadın	140	3,10	,70	344	1,273	,260
		Erkek	206	2,77	,77			
	Düşmanlık	Kadın	140	3,32	,68	344	,004	,948
		Erkek	206	2,93	,70			
	Sözel Saldırganlık	Kadın	140	3,12	,76	344	,050	,823
		Erkek	206	2,79	,79			
	BPSÖ Toplam	Kadın	140	3,09	,58	344	,864	,353
		Erkek	206	2,84	,65			

BPSÖ'nün alt boyut ve toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem t-testi analizi ile incelenmiştir. Sonuçlar tablo 4.3 ve 4.4.'te yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre BPSÖ ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre BPSÖ ($t(252)= 5,822$; $p<0.05$) ve “öfke”($t(252)= 11,620$; $p<0.05$) ile “düşmanlık” ($t(252)= 4,379$; $p<0.05$) alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

4.3 Dördüncü ve Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.5. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre ANOVA sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Sınıf	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P
Okul sporlarına katılan (n=247)	Fiziksel Saldırganlık	9.s	99	2,75	,77	Gruplar A.	1,037	2	,346	,566	,638
		10.s	101	2,79	,79	Gruplar İ.	152,806	244	,611		
		11.s	47	2,65	,77	Toplam	153,844	246			
	Öfke	9.s	99	2,90	,83	Gruplar A.	1,340	2	,447	,691	,558
		10.s	101	2,98	,77	Gruplar İ.	161,641	244	,647		
		11.s	47	2,78	,83	Toplam	162,982	246			
	Düşmanlık	9.s	99	3,00	,76	Gruplar A.	1,631	2	,544	,919	,432
		10.s	101	3,09	,80	Gruplar İ.	147,864	244	,591		
		11.s	47	2,87	,74	Toplam	149,496	246			
	Sözel Saldırganlık	9.s	99	2,88	,75	Gruplar A.	2,218	2	,739	1,297	,276
		10.s	101	3,04	,77	Gruplar İ.	142,488	244	,570		
		11.s	47	2,94	,71	Toplam	144,706	246			
	BPSÖ Toplam	9.s	99	2,90	,66	Gruplar A.	1,206	2	,402	,923	,430
		10.s	101	2,98	,67	Gruplar İ.	108,917	244	,436		
		11.s	47	2,81	,66	Toplam	110,123	246			

Tablo 4.6. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre ANOVA sonuçları:

Bağımlı Değişken		Sınıf	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P
Okul sporlarına katılmayan	Fiziksel Saldırganlık	9.s	132	2,81	,68	Gruplar A.	2,270	2	,757	1,284	,280
		10.s	130	2,67	,84	Gruplar İ.	201,546	332	,589		
		11.s	73	2,85	,72	Toplam	203,816	334			
	Öfke	9.s	132	2,97	,73	Gruplar A.	3,310	2	1,103	1,910	,128
		10.s	130	2,79	,76	Gruplar İ.	197,504	332	,577		
		11.s	73	3,01	,78	Toplam	200,814	334			

Düşmanlık	9.s	132	3,10	,66	Gruplar A.	1,964	2	,655	1,264	,287
	10.s	130	3,01	,77	Gruplar İ.	177,146	332	,518		
	11.s	73	3,21	,74	Toplam	179,110	334			
Sözel Saldırganlık	9.s	132	2,95	,75	Gruplar A.	1,361	2	,454	,702	,551
	10.s	130	2,85	,86	Gruplar İ.	220,964	332	,646		
	11.s	73	3,01	,74	Toplam	222,325	334			
BPSÖ Toplam	9.s	132	2,98	,56	Gruplar A.	2,075	2	,692	1,698	,167
	10.s	130	2,84	,70	Gruplar İ.	139,372	332	,408		
	11.s	73	3,04	,63	Toplam	141,447	334			

BPSÖ'nün alt boyut ve toplam puan ortalamalarının öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile incelenmiştir. Sonuçlar tablo 4.5 ve 4.6'da yer almaktadır. Analiz sonuçları doğrultusunda her iki grubun (okul sporlarına katılan ve katılmayan) öğrenim görülen sınıf değişkenine göre BPSÖ alt boyut ve toplam puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

4.4 Altıncı ve Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.7. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin anne eğitimi durumuna göre ANOVA test sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Anne Eğitim Düzeyi	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P
Okul sporlarına katılan (n=254)	Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	112	2,75	,72	Gruplar A.	,835	3	,278	,455	,714
		ortaokul	71	2,74	,79	Gruplar İ.	152,806	250	,612		
		lise	54	2,68	,84	Toplam	153,844	253			
		üniversite	17	2,94	,91						
	Öfke	İlkokul	112	2,95	,82	Gruplar A.	,832	3	,277	,427	,734
		ortaokul	71	2,86	,77	Gruplar İ.	162,150	250	,649		
		lise	54	2,83	,76	Toplam	162,982	253			
		üniversite	17	3,00	,88						
	Düşmanlık	İlkokul	112	3,05	,77	Gruplar A.	,635	3	,222	,373	,773
		ortaokul	71	3,03	,73	Gruplar İ.	148,830	250	,595		
		lise	54	2,92	,77	Toplam	149,496	253			
		üniversite	17	3,05	,87						
	Sözel Saldırganlık	İlkokul	112	2,92	,71	Gruplar A.	1,380	3	,460	,802	,494
		ortaokul	71	2,93	,73	Gruplar İ.	143,326	250	,573		
		lise	54	2,96	,86	Toplam	144,706	253			
		üniversite	17	3,22	,77						
	BPSÖ Toplam	İlkokul	112	2,91	,62	Gruplar A.	,345	3	,148	,338	,798
		ortaokul	71	2,90	,65	Gruplar İ.	109,678	250	,439		
		lise	54	2,86	,68	Toplam	110,123	253			
		üniversite	17	3,05	,82						

Tablo 4.8. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin anne eğitimi durumuna göre ANOVA test sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Anne Eğitim Düzeyi	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P
Okul sporlarına katılmayan (n=346)	Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	145	2,73	,76	Gruplar A.	,681	3	,227	,382	,766
		ortaokul	97	2,82	,80	Gruplar İ.	203,135	342	,594		
		lise	92	2,79	,74	Toplam	203,816	345			
		üniversite	12	2,64	,78						
	Öfke	İlkokul	145	2,90	,74	Gruplar A.	3,621	3	1,207	2,093	,101
		ortaokul	97	3,05	,79	Gruplar İ.	197,193	342	,577		
		lise	92	2,78	,73	Toplam	200,814	345			
		üniversite	12	2,82	,84						
	Düşmanlık	İlkokul	145	3,14	,73	Gruplar A.	2,013	3	,671	1,296	,276
		ortaokul	97	3,12	,69	Gruplar İ.	177,097	342	,518		
		lise	92	2,96	,68	Toplam	179,110	345			
		üniversite	12	3,14	,97						
	Sözel Saldırganlık	İlkokul	145	2,90	,79	Gruplar A.	2,227	3	,742	1,154	,327
		ortaokul	97	3,02	,81	Gruplar İ.	220,097	342	,644		
		lise	92	2,89	,78	Toplam	222,325	345			
		üniversite	12	2,61	,96						
	BPSÖ Toplam	İlkokul	145	2,93	,64	Gruplar A.	1,307	3	,436	1,063	,365
		ortaokul	97	3,03	,64	Gruplar İ.	140,140	342	,410		
		lise	92	2,87	,60	Toplam	141,447	345			
		üniversite	12	2,96	,81						

BPSÖ'nün alt boyut ve toplam puan ortalamalarının anne eğitimi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile incelenmiştir. Sonuçlar tablo 4.7 ve 4.8'de yer almaktadır. Analiz sonuçlarına doğrultusunda her iki grubun içerisinde (okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencileri) anne eğitimi düzeyi değişkenine göre BPSÖ alt boyut ve toplam puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4.9. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre t-testi sonuçları:

Bağımlı Değişken	Baba Eğitim Düzeyi	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P	A. Fark.
Okul sporlarına katılan (n=254)	Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	70	2,77	,66	Gruplar A.	,951	3	,317	,518	,670
		ortaokul	71	2,82	,82	Gruplar İ.	152,893	250	,612		
		lise	91	2,67	,82	Toplam	153,844	253			
		üniversite	22	2,70	,82						
	Öfke	İlkokul	70	3,08	,78	Gruplar A.	4,824	3	1,608	2,542	,057
		ortaokul	71	2,88	,84	Gruplar İ.	158,158	250	,633		
		lise	91	2,86	,79	Toplam	162,982	253			
		üniversite	22	2,58	,65						
	Düşmanlık	İlkokul	70	3,17	,68	Gruplar A.	2,973	3	,991	1,691	,170
		ortaokul	71	3,00	,76	Gruplar İ.	146,523	250	,586		

	lise	91	2,96	,83	Toplam	149,496	253			
	üniversite	22	2,80	,74						
	İlkokul	70	2,97	,66	Gruplar A.	,258	3	,086	,149	,930
	ortaokul	71	2,99	,76	Gruplar İ.	144,448	250	,578		
Sözel Saldırganlık	lise	91	2,91	,80	Toplam	144,706	253			
	üniversite	22	2,94	,85						
	İlkokul	70	2,98	,57	Gruplar A.	1,017	3	,339	,777	,508
	ortaokul	71	2,94	,69	Gruplar İ.	109,106	250	,436		
BPSÖ Toplam	lise	91	2,86	,68	Toplam	110,123	253			
	üniversite	22	2,77	,70						

*p<0,01 İlkokul=İ, Ortaokul=O, Lise=L, Üniversite=Ü

Tablo 4.10. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre t-testi sonuçları:

Bağımlı Değişken	Baba Eğitim Düzeyi	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P	A. Fark.
	İlkokul	104	2,73	,77	Gruplar A.	2,805	3	,935	1,591	,191	
	ortaokul	89	2,85	,78	Gruplar İ.	201,011	342	,588			
Fiziksel Saldırganlık	lise	135	2,79	,74	Toplam	203,816	345				
	üniversite	18	2,43	,77							
	İlkokul	104	2,80	,72	Gruplar A.	4,809	3	1,603	2,797	,040*	
	ortaokul	89	3,05	,79	Gruplar İ.	196,005	342	,573			O-İ
Öfke	lise	135	2,93	,76	Toplam	200,814	345				O-Ü
	üniversite	18	2,61	,69							
	İlkokul	104	3,09	,68	Gruplar A.	1,036	3	,345	,663	,575	
	ortaokul	89	3,16	,76	Gruplar İ.	178,074	342	,521			
Düşmanlık	lise	135	3,06	,72	Toplam	179,110	345				
	üniversite	18	2,93	,67							
	İlkokul	104	2,85	,80	Gruplar A.	1,899	3	,633	,982	,401	
	ortaokul	89	2,97	,85	Gruplar İ.	220,426	342	,645			
Sözel Saldırganlık	lise	135	2,98	,76	Toplam	222,325	345				
	üniversite	18	2,71	,78							
	İlkokul	104	2,90	,63	Gruplar A.	2,086	3	,695	1,706	,165	
	ortaokul	89	3,03	,68	Gruplar İ.	139,361	342	,407			
BPSÖ Toplam	lise	135	2,95	,61	Toplam	141,447	345				
	üniversite	18	2,68	,59							

*p<0,01 İlkokul=İ, Ortaokul=O, Lise=L, Üniversite=Ü

BPSÖ'nün alt boyut ve toplam puan ortalamalarının baba eğitimi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile incelenmiştir. Sonuçlar tablo 4.9 ve 4.10'da yer almaktadır. Analiz sonuçlarına doğrultusunda okul sporlarına katılan öğrencilerin baba eğitimi düzeyi değişkenine göre BPSÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p<0,05$). Okul sporlarına katılmayan öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkenine göre BPSÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmezken, "öfke"

alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yapılan LSD testi sonucunda baba eğitimi ortaokul olan meslek lisesi öğrencilerin öfke puan ortalamalarının ilkökul ve üniversite olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.5 Sekizinci ve Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi aile birlikteliğine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.11. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin aile birlikteliği durumuna göre t-testi sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Aile Birlikteliği	n	Ort.	Ss	df	t	P
Okul sporlarına katılan (n=254)	Fiziksel Saldırganlık	Beraber	205	2,73	,76	252	-,428	,669
		Ayrı	49	2,79	,83			
	Öfke	Beraber	205	2,87	,79	252	-1,179	,239
		Ayrı	49	3,02	,81			
	Düşmanlık	Beraber	205	3,00	,75	252	-,819	,413
		Ayrı	49	3,10	,84			
	Sözel Saldırganlık	Beraber	205	2,96	,74	252	,428	,669
		Ayrı	49	2,91	,81			
	BPSÖ Toplam	Beraber	205	2,90	,65	252	-,467	,641
		Ayrı	49	2,95	,70			
		Ayrı	49	3,06	,60			

Tablo 4.12. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin aile birlikteliği durumuna göre t-testi sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Aile Birlikteliği	n	Ort.	Ss	df	t	P
Okul sporlarına katılmayan (n=346)	Fiziksel Saldırganlık	Beraber	297	2,76	,76	344	-,636	,525
		Ayrı	49	2,83	,77			
	Öfke	Beraber	297	2,89	,75	344	-1,015	,311
		Ayrı	49	3,01	,81			
	Düşmanlık	Beraber	297	3,07	,70	344	-1,336	,182
		Ayrı	49	3,21	,80			
	Sözel Saldırganlık	Beraber	297	2,89	,81	344	-1,728	,085
		Ayrı	49	3,11	,67			
	BPSÖ Toplam	Beraber	297	2,92	,64	344	-1,476	,141
		Ayrı	49	3,06	,60			

BPSÖ'nin alt boyut ve toplam puanlarının aile birlikteliği durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem t-testi analizi ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4.11 ve 4.12'de yer almaktadır. Analiz sonuçlarına

doğrultusunda her iki grup içerisinde (okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencileri) aile birlikteliği durumuna göre BPSÖ ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

4.6 Onuncu ve On birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.13. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin kardeş sayısı durumuna göre ANOVA sonuçları:

Okul sporlarına katılan (n=247)	Bağımlı Değişken	Kardeş Sayısı	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P
	Fiziksel Saldırganlık	1	53	2,74	,85	Gruplar A.	1,688	3	,563	,917	,433
		2	93	2,68	,79	Gruplar İ.	149,051	243	,613		
		3	63	2,76	,79	Toplam	150,739	246			
		4 ve üzeri	38	2,93	,62						
	Öfke	1	53	2,82	,79	Gruplar A.	1,183	3	,394	,596	,618
		2	93	2,90	,86	Gruplar İ.	160,862	243	,662		
		3	63	2,90	,86	Toplam	162,045	246			
		4 ve üzeri	38	3,05	,60						
	Düşmanlık	1	53	3,05	,76	Gruplar A.	,608	3	,203	,332	,802
		2	93	2,97	,83	Gruplar İ.	148,435	243	,611		
		3	63	2,99	,77	Toplam	149,043	246			
		4 ve üzeri	38	3,10	,66						
	Sözel Saldırganlık	1	53	2,86	,70	Gruplar A.	3,174	3	1,058	1,851	,138
		2	93	3,04	,81	Gruplar İ.	138,861	243	,571		
		3	63	2,83	,72	Toplam	142,034	246			
		4 ve üzeri	38	3,13	,74						
	BPSÖ Toplam	1	53	2,89	,70	Gruplar A.	1,006	3	,335	,751	,523
		2	93	2,88	,71	Gruplar İ.	108,480	243	,446		
		3	63	2,89	,62	Toplam	109,486	246			
4 ve üzeri		38	3,06	,57							

Tablo 4.14. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin kardeş sayısı durumuna göre ANOVA sonuçları:

	Bağımlı Değişken	Kardeş Sayısı	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karaler Ort.	F	P
Okul sporlarına katılmayan (n=335)	Fiziksel Saldırganlık	1	53	2,69	,79	Gruplar A.	1,514	3	,505	,874	,455
		2	93	2,81	,74	Gruplar İ.	191,159	331	,578		
		3	63	2,80	,72	Toplam	192,673	334			
		4 ve üzeri	38	2,64	,81						
	Öfke	1	53	2,96	,74	Gruplar A.	1,735	3	,578	,994	,396
		2	93	2,94	,76	Gruplar İ.	192,526	331	,582		
		3	63	2,92	,76	Toplam	194,261	334			
		4 ve üzeri	38	2,73	,78						
	Düşmanlık	1	53	3,21	,66	Gruplar A.	2,425	3	,808	1,528	,207

	2	93	3,12	,73	Gruplar İ.	175,113	331	,529		
	3	63	3,02	,71	Toplam	177,538	334			
	4 ve üzeri	38	2,94	,83						
Sözel Saldırganlık	1	53	3,04	,76	Gruplar A.	1,259	3	,420	,656	,580
	2	93	2,91	,76	Gruplar İ.	211,810	331	,640		
	3	63	2,89	,74	Toplam	213,069	334			
	4 ve üzeri	38	2,85	1,02						
BPSÖ Toplam	1	53	2,99	,61	Gruplar A.	1,162	3	,387	,945	,419
	2	93	2,97	,62	Gruplar İ.	135,579	331	,410		
	3	63	2,93	,59	Toplam	136,741	334			
	4 ve üzeri	38	2,80	,78						

BPSÖ'nün alt boyut ve toplam puan ortalamalarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile incelenmiştir. Sonuçlar tablo 4.13 ve 4.14'te yer almaktadır. Analiz sonuçları doğrultusunda meslek lisesi öğrencilerinin (okul sporlarına katılan ve katılmayan) kardeş sayısı değişkenine göre BPSÖ ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

4.7 On İkinci ve On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ailelerinin gelir durumuna göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.15. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin gelir düzeyi durumuna göre ANOVA sonuçları:

Bağımlı Değişken	Gelir Düzeyi	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karal er Ort.	F	P	A. Fark.
Okul sporlarına katılan (n=247)	5000-10000	64	2,63	,85	Gruplar A.	2,208	3	,736	1,204	,309	
	10001-15000	73	2,76	,79	Gruplar İ.	148,531	243	,611			
	15001-20000	65	2,75	,79	Toplam	150,739	246				
	20001 ve üzeri	45	2,91	,62							
	5000-10000	64	2,91	,79	Gruplar A.	,030	3	,010	,015	,997	
	10001-15000	73	2,91	,69	Gruplar İ.	162,015	243	,667			
	15001-20000	65	2,92	,80	Toplam	162,045	246				
	20001 ve üzeri	45	2,88	,75							
	5000-10000	64	2,99	,88	Gruplar A.	,330	3	,110	,180	,910	
	10001-15000	73	3,06	,72	Gruplar İ.	148,713	243	,612			
	15001-20000	65	3,02	,80	Toplam	149,043	246				
	20001 ve üzeri	45	2,97	,85							

Sözel Saldırganlık	5000-10000	64	2,83	,90	Gruplar A.	2,469	3	,823	1,433	,234
	10001-15000	73	2,99	,72	Gruplar İ.	139,566	243	,574		
	15001-20000	65	3,10	,72	Toplam	142,034	246			
	20001 ve üzeri	45	2,90	,83						
BPSÖ Toplam	5000-10000	64	2,84	,86	Gruplar A.	,454	3	,151	,337	,798
	10001-15000	73	2,92	,64	Gruplar İ.	109,032	243	,449		
	15001-20000	65	2,94	,78	Toplam	109,486	246			
	20001 ve üzeri	45	2,96	,75						

Tablo 4.16. BPSÖ puanlarının okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin gelir düzeyi durumuna göre ANOVA sonuçları:

Bağımlı Değişken	Gelir Düzeyi	n	Ort.	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Karalar Ort.	F	P	A. Fark.
Fiziksel Saldırganlık	5000-10000	64	2,69	,86	Gruplar A.	6,084	3	2,028	3,597	,014*	
	10001-15000	73	2,70	,55	Gruplar İ.	186,589	331	,564			4>1,2,3
	15001-20000	65	2,70	,65	Toplam	192,673	334				
	20001 ve üzeri	45	3,04	,69							
Öfke	5000-10000	64	2,89	,79	Gruplar A.	5,101	3	1,700	2,975	,032*	
	10001-15000	73	2,86	,76	Gruplar İ.	189,160	331	,571			4>1,2,3
	15001-20000	65	2,79	,66	Toplam	194,261	334				
	20001 ve üzeri	45	3,15	,74							
Düşmanlık	5000-10000	64	3,08	,84	Gruplar A.	5,730	3	1,910	3,679	,012*	
	10001-15000	73	3,08	,74	Gruplar İ.	171,808	331	,519			4>1,3
	15001-20000	65	2,89	,72	Toplam	177,538	334				
	20001 ve üzeri	45	3,31	,70							
Sözel Saldırganlık	5000-10000	64	2,96	,86	Gruplar A.	7,925	3	2,642	4,262	,006*	
	10001-15000	73	2,81	,76	Gruplar İ.	205,145	331	,620			4>2,3
	15001-20000	65	2,76	,70	Toplam	213,069	334				
	20001 ve üzeri	45	3,20	,70							
BPSÖ Toplam	5000-10000	64	2,88	,67	Gruplar A.	5,875	3	1,958	4,953	,002*	
	10001-15000	73	2,81	,76	Gruplar İ.	130,866	331	,395			4>1,2,3
	15001-20000	65	3,20	,67	Toplam	136,741	334				
	20001 ve üzeri	45	2,63	,82							

*p<0,05 5000-10000=1, 10001-15000=2, 15001-20000=3, 20001 TL ve üzeri =4

BPSÖ'nün alt boyut ve toplam puan ortalamalarının aile gelir değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile incelenmiştir. Sonuçlar

tablo 4.15 ve 4.16’da yer almaktadır. Analiz sonuçları doğrultusunda okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin aile gelir değişkenine göre BPSÖ ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Bununla birlikte okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre BPSÖ ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yapılan LSD testi sonucunda 20001 TL ve üzeri aile gelir düzeyine sahip meslek lisesi öğrencilerinin (okul sporlarına katılmayan) BPSÖ ve alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma bulguları ile tartışmaya yer verilmiştir.

Bu araştırmada okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Bolu İl Merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı meslek liseleri arasından kolay ulaşılabilirlik yöntemi ile seçilen kurumlara devam eden (263 kız, 337 erkek) toplam 600 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin okul sporlarına katılma durumu; cinsiyet, sınıf düzeyi, ebeveynlerin öğrenim durumu, aile birlikteliği, kardeş sayısı, ailenin gelir durumunun saldırganlığı etkileyip etkilemediğine bakılmıştır.

Ülkemizde son yıllarda saldırganlık davranışı üzerinde durulmaya başlanmış ve bununla ilgili araştırmalar artmaya başlamıştır. Özellikle ortaöğretimde, lise döneminde bu davranışın artış gösterdiği, gençlerin bazı duygularını bu şekilde açığa çıkardığı görülmektedir. Okul sporları öğrencilerin sergiledikleri davranışların olumlu ve olumsuz yönde ne derece etkilendiklerini gösteren etkinlikler arasındadır (Atatekin, İstanbullu, 2023; Cevizli, 2023; Önel, 2021; Veziroğlu, 2019).

Okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine ilişkin bulgularda, alt boyutlar ve toplam puanlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır.

İlgili literatür incelendiğinde bu araştırmada elde edilen sonuçlar ile benzer sonuçların elde edildiği araştırmalar mevcuttur (Atatekin, İstanbullu, 2023; Günay, Aygün 2023; Bostancı, Oda, Şebin ve Erail, 2017).

Örneğin; Kaptan, Aykın, İci, Sinan (2023) spor yapan ve yapmayan bireylerde şiddet davranışının sıklığını incelemişlerdir. Sonuçta katılımcıların spor yapıp yapmama durumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Yine Dervent (2007)'in çalışmasında spor yapanların, spor yapmayanlardan daha atılgan oldukları belirlenmiş, ancak diğer saldırganlık özelliklerinde spor yapanlar ile yapmayanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Oda (2014), 11-13 yaş arası ortaokul öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada spor yapan öğrenciler ile spor yapmayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmiştir.

Bu araştırmada ulaşılan sonucun aksine okul sporlarına katılan veya katılmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin farklı olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Fidan, 2016; Gkek, 2015; Taşdemir, 2020; Vural, Çoruh, Bayram, 2018; Yıldız, 2009; Yurttaş, 2016).

Örneğin; Ağlamaz (2006)'ın araştırmasında meslek lisesinde eğitim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, diğer liselerde eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Tiryaki (1996) tarafından niversite yapılan bir çalışmada spor yapanların yapmayanlara göre daha saldırgan olduğu belirlenmiştir. Ece (2014), çalışmasında sporculuk geçmişi olanların sporculuk geçmişi olmayanlardan daha saldırgan olduklarını belirlemiştir.

Arslan (2018), 12-14 yaş arası ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada, spor yapmayan bireylerin amatör spor yapanlara ve boş zamanında spor yapanlara göre öfke, düşmanlık, fiziksel ve sözel saldırganlık düzeylerinin önemli ölçüde daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Aynı şekilde şenyzl (2013), niversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada spor yapmayan niversite ğrencilerinin yıkıcı ve edilgen saldırganlık puan ortalamalarının spor yapan öğrencilerinkinden anlamlı derecede yüksek bulunduğunu belirtmiştir.

Kurşun (2015), görme engelli bireyler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada spor yapmayan engelli bireylerin yıkıcı saldırganlık düzeyleri spor yapan engelli bireylere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Spor yapanlar ve spor yapmayanlar veya okul sporlarına katılanlar ile katılmayanlar arasında yapılan çalışmalarda spor yapanların içsel yönelimli, aktif, dışa dönük, azimli, sabırlı, toplumsal ilişki kurmaya hazır, farklı durumlara uyum sağlayan, sosyal-duygusal yönden daha dengeli oldukları belirlenmiştir (Tiryaki,2000). Genel olarak sportif etkinliklerle kazandırılan bu özellikler spor yapanların yapmayanlara göre daha aktif, daha dışa dönük olmalarını sağlamaktadır (Solak, Nadir, 2011). Spor etkinliklerine katılan öğrencilerde bir gruba ait olma, sorumluluk alma, kişiler arası iyi ilişkiler ve çok yönlü iletişim kurabilme becerileri süreç içerisinde gelişim gösterir. Bu bağlamda okul içi ve okul dışı yarışmalarda, turnuvalarda takım olarak veya bireysel katılım gösteren öğrenciler daha dışa dönük ve sosyal yönü daha kuvvetli bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci alt probleme ait bulgularda, okul sporlarına katılmayan meslek lisesi ğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre karşılaştırılmasında toplam puan ve alt boyut puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmese de

ortalamalara baktığımızda okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin toplam puan, öfke ve düşmanlık düzeylerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu farkların hangi cinsiyetler arasında olduğuna bakıldığında ise okul sporlarına katılan öğrencilerde öfke ve düşmanlık düzeylerinde kız öğrenciler erkek öğrencilere göre yüksek ortalama puana sahiptirler. Toplam puana bakıldığında aynı durum geçerlidir. Bunun sebebi olarak ise kız öğrencilerin günlük hayatlarında kendilerini yeterince ifade edemeyişleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz etkilerin bu kız öğrencileri hırslandırması ile bunu kontrol edememeleri gösterilebilir. Spora katılmayan kız öğrencilerin de saldırganlık ortalamaları yüksek olmakla birlikte erkek öğrencilerden anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Cinsiyetlerine göre okul sporlarına katılan öğrencilerin saldırganlık puanlarının farklılaştığı bulgusuna ulaşan çalışmalar (Arsalan, Hamarta, Arsalan & Saygın, 2010; Cevizli 2023; Crick, & Grotpeter, 1995; Campano & Munakata, 2004; Coulomb-Cabagno ve Rascle, 2006; Çavdar, 2018; Ece, 2014; Eroğlu, 2009; Günay, Aygün 2023; Gökçiçek, 2015; Giles & Heyman, 2005; Kırkbir, 2014; Orpinas, Murray, Kelder, 1999; Nair & Ercan, 2019; Karriker-Jaffe, Foshee, Ennett, & Suchindran, 2013; Nixon, 1997; Scharf, 2000; Şahin 2011; Yurttaş, 2016).

Eryılmaz (2022) spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyini incelemiş ve kadınların erkeklere göre saldırganlık puanları yüksek bulunmuştur. Bir diğer çalışmada Başaran (2008), katılımcıların cinsiyetleri ile saldırganlık ortalamaları incelendiğinde erkeklerin kızlardan saldırganlık puan ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Coulomb-Cabagno, & Rascle, (2006) hentbol ve futbol dallarında sporcuların saldırganlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Erkek oyuncuların kadın oyunculara göre daha fazla saldırgan davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Tsai ve Fung (2005) erkeklerin saldırgan davranış puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Okyaz (2017)'in tekvando ve yüzme sporu ile ilgilenen bireyler üzerinde yapmış olduğu çalışma sonuçlarında, erkeklerin düşmanlık ve sözel saldırganlık eğilimlerinin kızlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Giles ve Heyman (2005)'in cinsiyet ve saldırganlığı incelediği çalışma sonucunda erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksek olup, erkek öğrencilerin daha fazla saldırganlık eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Yine Scharf (2000)'in ergen bireyler üzerinde yapmış olduğu çalışma sonucunda, erkeklerin fiziksel saldırganlık düzeylerinin

kadınlarınkinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çok sayıda çalışma araştırma bulguları ile paralellik göstererek sonuçları desteklemektedir.

Bu çalışmada düşmanlık ve öfke alt boyutunda kadınların puan ortalamasının erkeklerden yüksek olmasının sebebi çeşitli nedenlerle ilişkilendirilebilir. Kadınlarda öfke ve düşmanlığın yüksek olmasının nedeni kendilerini yeteri kadar ifade edemediklerini düşünmeleri ergenlik döneminin etkilerinin yoğunlaşması sonucu bu durum ortaya çıkmış olabilir. Buradan hareketle meslek lisesi kız öğrencileri iç dünyalarındaki öfke ve düşmanlık duygularını biraz yatıştırmak ve ayrıca saldırganlık dürtülerini bir nebze olsun azaltmak için dövüş sporlarına yönelmektedir. Özellikle akademik başarısı düşük ve geleceğe dair belirli bir hedefi olmayan kız öğrencilerin öfke ve düşmanlık durumları spor yapıp yapmamaya göre değişkenlik göstermemektedir.

Bu çalışmada ulaşılan sonucun aksine cinsiyet değişkeninin saldırganlık davranışını etkilemediğini gösteren araştırmalar mevcuttur (Fidan, 2016; Güner 2006; Kaptan, Aykın, İci, Sinan 2023; Kurşun 2015; Veziroğlu, 2019; Yıldırım ve Akabay, 2015).

Kula (2008)'nın yaptığı çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ile saldırganlık durumları arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin saldırganlık davranışına etkisi olmadığı belirlenmiştir. Aynı şekilde Kaya (2010)'nın spor yapan ve spor yapmayan işitme engelli bireyler üzerinde yapmış olduğu çalışmada kız ve erkek sporcuların saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bireylerin kendini ifade edip edememe durumlarına bağlı olarak ortaya çıkan saldırganlık düzeyleri cinsiyet farkından etkilenmemektedir. Bireyler duygu ve düşüncelerini sözlü olarak ifade edemedikleri için içsel dürtüleri saldırganlık eğilimini arttırmaktadır. Bu durum cinsiyet değişkeninin etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ait bulgulara okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlıklarının sınıf düzeylerine göre belirlenmesine bakıldığında alt boyut ve toplam puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Veziroğlu (2019), Camadan ve Yazıcı (2017), Çavdar (2018) yapmış oldukları çalışmalarında sınıf düzeyi değişkeninde öğrencilerin saldırganlık davranışlarındaki farklılıklar üzerine

herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna varmışlardır. Bu sonuçlar çalışmamızı destekler niteliktedir.

Yine Mamak ve Dalkılıç (2017) ve Kula (2008) öğrencilerin saldırganlık düzeylerini araştırmışlar ve öğrencilerin saldırganlık puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını belirlemişlerdir.

Bu araştırmada ulaşılan sınıf düzeyi değişkenine ilişkin sonucun aksine sınıf düzeyinin saldırganlık davranışında etkili olduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur (Başaran, 2008; Campano ve Munakata, 2004; Çakır, 2014; Kulaksızoğlu, 2002; Kırkbir 2014; McKinnie 2006; Rice ve Howell, 2006; Visek ve Watson, 2005; Yurttaş, 2016).

Şahan (2007) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin en yüksek ortalamasının son sınıfta okuyan öğrencilere ait olduğu belirlenmiştir. Bayram (2012) tarafından yapılan bir çalışmada da benzer şekilde 14-18 yaş aralığındaki bireylerin saldırganlık düzeylerinde istatistiksel farklar bulunmuştur. Uluişik (2015)'ın çalışmasında ise ortaöğretim öğrencilerinin düşmanlık alt boyut puanları sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir farklılık sergilemezken; fiziksel, sözel saldırganlık ve öfke alt boyutları puanları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmıştır. Yine Şahinler, Ulukan, (2020) küçük yaşlarda yıkıcı saldırganlık düzeylerinin fazla olduğunu, yaş ilerledikçe azaldığını ve daha ileri yaşlarda artış gösterdiğini belirlemiştir.

Bizim yaptığımız çalışmamıza son sınıflar dahil değildir. Uygulama yapılan zaman diliminde son sınıf öğrencilerinin çoğunlukla staj dönemlerine denk geldiği için yeterli sayıya ulaşamamıştır. Bu yüzden ölçümün sağlıklı olabilmesi adına tez çalışmamızdan çıkarılmıştır. Fakat yapılan çalışma sonucuna göre son sınıfa doğru saldırganlık düzeyinde anlamlı farklılık olmamakla beraber bir artış görülmektedir. Bunun nedeni olarak son sınıfta karşılarına çıkan sınav stresi, gelecek kaygısı, hakimiyet kurma istekleri vb. durumlar öğrencilerin saldırgan davranış sergilemelerine yol açıyor olabilir. Bizim örneklemimiz meslek liseleri olduğundan dolayı, en düşük puanla yerleştikleri için bu öğrencilerin gelecek kaygısı akademik olarak yoğunlaşmadığından sınıf düzeyi arttıkça saldırganlıklarının azalma sebebi bu olabilir. Ece (2014) büyük yaş grubu öğrencilerinin genel saldırganlık puanlarının küçük yaş grubundan fazla olduğunu ve aralarındaki farkın önemli

olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin yaşları arttıkça genel saldırganlıklarının da arttığı belirlenmiştir.

Saldırganlık davranışı bireyin gelişim sürecinin bir parçası olarak erken çocukluk döneminde öğrenilebilmektedir (Greydanus, Pratt, Greydanus ve Hoffman, 1992). Saldırganlık davranışı kritik dönemde kazanılan bir davranıştır ve lise dönemine gelinceye kadar kalıcı davranış haline dönüşebilmektedir.

Dördüncü alt probleme ait bulgulara okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin anne öğrenim durumu değişkenine göre alt boyut ve toplam puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı belirlenmiştir. Okul sporlarına katılan öğrencilerin baba eğitimi düzeyi değişkenine göre alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Okul sporlarına katılmayan öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkenine göre puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmezken, “öfke” alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Baba eğitimi ortaokul olan meslek lisesi öğrencilerin öfke puan ortalamalarının ilkökul ve üniversite olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde Arslan (2018) anne öğrenim durumuna göre saldırganlık puanlarında anlamlı farklılık tespit edememiştir. Fakat baba öğrenim durumunda farklılıklar bulunmuştur. Eğitim düzeyi düşük olmayanların puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Fidan (2016), Cansever (2017), Çavdar (2018), Kaynak (2013), Kılınç (2012), Kula (2008), Yılmaz (2013) yaptıkları çalışmalarının sonucunda anne eğitim durumu açısından öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmişlerdir.

Çalışma bulgularından farklı olarak Ağlamaz (2006), Şahinler, Ulukan, (2020) yaptıkları çalışmada anne eğitim durumunun saldırganlık düzeyini etkilediğini belirlemişlerdir ve Ağlamaz (2006), anne eğitim düzeyinin yükselmesinin saldırganlık puanlarını düşürdüğünü belirtmiştir.

Anne eğitim düzeyi değişkeninin saldırganlık üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (Bostancı ve diğerleri, 2017; Bahadır ve Erdoğan, 2016; Çelik ve diğerleri 2017; Kurudirek, 2014; Oda, 2014; Uluişik, 2015).

Çalışma bulgularına bakıldığında anne eğitim durumunun öğrencilerin saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmamasının nedeni olarak toplumsal bakış açısının değişmemesi, annenin çocuk yetiştirme konusunda gelenekçi bir tavır sergilemesi ile açıklanabilir. Öğrencilerin saldırgan tavır göstermelerinin nedeni annenin çocuğa yaklaşımı ve insan ilişkileri veya problemle karşılaştığında verilen tepkinin daha etkili olduğu düşünülebilir.

Analiz sonuçları baba eğitim değişkenine göre değerlendirildiğinde öfke alt boyutunda baba eğitimi ortaokul olan meslek lisesi öğrencilerinin öfke puan ortalamalarının ilkokul ve üniversite olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Dervent (2007) yapmış olduğu çalışmada baba eğitim durumunun saldırganlık üzerinde etkili olduğunu belirlemiş ve lise mezunu babaların diğer eğitim düzeylerindeki babalara göre daha saldırganlık düzeyinin yüksek olduğunu belirlemiştir.

Çalışma bulgularına benzer şekilde Çavdar (2018), Oda (2014), Uluişik (2015), Bostancı ve diğerleri (2017) baba eğitim durumu değişkeninin saldırganlık puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bu araştırmada ulaşılan baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin sonucun aksine baba eğitim durumunun saldırganlık davranışında etkili olmadığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Kabak, 2009; Yılmaz, 2013).

Bulgulara baktığımızda baba eğitim durumunun saldırgan davranışlar üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar toplumsal yapı ile açıklanabilir. Erkek çocukların küçük yaşlardan itibaren sert davranışlarının desteklenmesi ve aile içi ilişkilerde babanın sözünün geçerli olması çocukların bu davranışları kabul etmesine sebep olmaktadır.

Bu sonuçların değerlendirilmesinde örneklem grubumuzun özellikleri, küçük bir ilde yapılmış olması, büyük bir şehir olmadığından dolayı gruplar arasında çok büyük fark çıkmamıştır ve eğitim durumunun ilkokul ve ortaokul mezunu ağırlıklı olması bu insanların çocuk yetiştirme farklılıklarının olmayışı etkili olmuş olabilir. Spor yapıp yapmama etkilememiştir. Çocukların küçük yaştan itibaren içinde bulundukları aile ortamı ve yetiştirme koşulları çocukların psikososyal gelişiminde doğrudan etkilidir. Bu sonuç, kritik dönemde kazanılan davranışların sonraki süreçte spor yapıp yapmama durumuna göre anlamlı bir değişiklik göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

Araştırmanın beşinci alt problemine ait bulgulara okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin aile birlikteliği durumuna göre toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmada ulaşılan sonuçlar ile benzer sonuçların elde edildiği (Cevizli, 2023) nin araştırması mevcuttur.

İlgili literatür incelendiğinde meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine aile yapılarının etkileri üzerinde durulmadığı görülmüştür. Gümüş (2000) yapmış olduğu çalışmada anne-baba boşanma etkeninin bireylerin daha saldırgan davranış tepkisi göstermesine sebep olduğu belirlenmiştir. Eğitimin ailede başladığı, kritik dönemdeki sosyal becerilerin geleceği etkilediği ve aile kavramının insanların yaşamı boyunca bireylerin üzerinde etkisini hissettiren bir yapı olarak düşündüğümüzde daha çok araştırılması gereken bir konu olarak ele alınabilir.

Bizim araştırmamızda tesadüfi örneklem seçilmesine bağlı olarak öğrencilerin verdikleri cevaplarda aile birlikteliği hakkındaki soruya utanma, çekinme gibi nedenlere bağlı olarak doğru cevap vermediği veya gizlediği düşünülmektedir. Lise döneminde öğrenciler ergenlik durumlarına bağlı olarak duygularındaki karmaşa nedeniyle bu konular hakkında farklı cevap verme eğiliminde olmaları doğal karşılanabilir.

Bu araştırmada elde edilen sonucun aksine aile birlikteliği durumunun saldırganlığı etkilediği sonucuna (Fidan, 2016) ulaşmıştır.

Bizim çalışmamızda anketler öğrencilere rastgele yöntem ile dağıtılmıştır ve örneklem sayımızda parçalanmış aile sayısı azdır. Amaçlı örneklem yapılmadığı için gruplar arasında farklılık tespit edilmediğini düşünmekteyiz. Ama yapılan çalışmalar bakıldığında aile birliği bozuk olanların daha fazla saldırgan davranış sergilediği yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir.

Araştırmanın altıncı alt problemine ait bulgulara okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin kardeş sayısına göre karşılaştırılmasında analiz sonuçları doğrultusunda kardeş sayısı arttıkça saldırganlık düzeyi yükselme göstermiştir.

Yapılan bu çalışma bulguları ile benzerlik gösteren ve göstermeyen literatür sonuçları incelendiğinde Başaran (2008) kardeş sayısının saldırganlık eğiliminde herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Oda (2014), 11-13 yaş gurubu

öğrenciler üzerinde yapmış olduğu araştırmasında, tek çocuk olan bireylerin saldırganlık düzeylerinin daha düşük olduğunu ve saldırganlık puan ortalamalarına bakıldığında kardeş sayısı arttıkça saldırganlık düzeyinin arttığını bildirmektedir. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) okul öncesi dönemindeki öğrencilerle yapılan çalışmada tek çocukların saldırganlık düzeylerinin kardeşi olan çocuklara göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Taşdemir (2020) öğrencilerin yıkıcı saldırganlık puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Yıkıcı saldırganlık düzeyinin üç ve üzeri kardeşe sahip ortaokul öğrencilerinin iki kardeşe sahip ortaokul öğrencilerinden anlamlı oranda yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın yedinci alt problemine ait bulgularda okul sporlarına katılan meslek lisesi öğrencilerinin aile gelir değişkenine göre toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bununla birlikte okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yapılan LSD testi sonucunda 20001 TL ve üzeri aile gelir düzeyine sahip meslek lisesi öğrencilerinin (okul sporlarına katılmayan) BPSÖ ve alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ile benzer sonuçların elde edildiği araştırmalar mevcuttur (Çavdar, 2018; Güçkıran, 2008; Oda, 2014).

Camadan ve Yazıcı (2017), Fidan (2016), Yılmaz, Mercan (2016) nın çalışmaları maddi geliri az olanların, geliri yüksek olanlardan daha saldırgan olduklarını ortaya koymuştur.

Ece (2014), Uluişık (2015), Keskin (2015) ve Yurttaş (2016), nin çalışmalarında ailenin gelir düzeyi arttıkça çocukların saldırganlık düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra saldırganlık düzeyinin aile gelir durumuna göre farklılaşmadığı çalışmalara da rastlanmaktadır (Keskin, 2015; Öztürk, 2008).

Gelir olarak iyi olan ailelerin çocuklarında maddiyatın vermiş olduğu güvence hissi çocuklarda her şeyle baş edebilme yeteneğini geliştirebilir. Günlük hayatın getirdiği zor durumlarda maddi olarak yetersiz olan öğrenciler ise savunma mekanizması geliştirerek daha saldırgan tutum ve davranışlar gösterebilmektedir.

Maddi olarak sıkıntı yaşamayan öğrencilerin ise istediklerine kolayca ulaşabilme duygusuyla karşılaştıkları en küçük olumsuz durumlarda saldırgan davranışlar gerçekleştirebilmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

1. Meslek lisesi öğrencilerinin genel saldırganlık düzeyleri okul sporlarına katılıp katılmama durumuna göre farklılık göstermemektedir.

2. Meslek lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre öfke ve düşmanlık alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farkların hangi cinsiyetler arasında olduğuna bakıldığında ise öfke ve düşmanlık alt boyutlarında kızlar erkeklere göre, yüksek ortalama puana sahiptirler.

3. Meslek lisesi öğrencilerinin okul sporlarına katılıp katılmama durumları sınıf değişkenine göre toplam puan ortalamalarında ve saldırganlık alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

4. Okul sporlarına katılan öğrencilerin baba eğitimi düzeyi değişkenine göre BPSÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p<0,05$). Okul sporlarına katılmayan öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkenine göre BPSÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmezken, “öfke” alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Baba eğitimi ortaokul olan meslek lisesi öğrencilerin öfke puan ortalamalarının ilkokul ve üniversite olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5. Aile birlikteliğine göre okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin aile birlikteliği durumuna göre saldırganlık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıkmamıştır ($p>0.05$).

6. Meslek Lisesi öğrencilerinin kardeş sayısına göre saldırganlık düzeyleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

7. 20001 TL ve üzeri aile gelir düzeyine sahip okul sporlarına katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

6.2 Öneriler

Burada okul sporlarına katılan ve katılmayan meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak, geliştirilen önerilere aşağıda yer verilmiştir.

6.2.1 Çalışma ile İlgili Öneriler

1. Meslek lisesi öğrencilerine eğitim hayatındaki başarıları kadar sporla birlikte gelecek yaşantıları ve kişilik gelişimleri ile ilgili olumlu etkilerinin olduğu bilgisi verilebilir.
2. Öğrencilerin hem okul içi hem de okul dışı hayatları gözlemlenerek, okul aile işbirliği sağlanarak olumsuz davranışlarına yönelik önlemler alınmalı ve uygulanmalıdır.
3. Kız ve erkek öğrenciler arasında ortaya çıkan ve kızların aleyhinde olan öfke ve düşmanlık alt boyutlarının seviyesini azaltmak için rehberlik servisi ve okul yönetiminin iş birliği ile çalışmalar yapılmalıdır.

6.2.2 Gelecek Çalışmalar ile İlgili Öneriler

1. Katılımcıların özelliklerini çeşitlendirerek daha geniş bir evren grubu ile çalışma yapılabilir. Farklı okullarda (özel ve devlet) okul sporlarına katılan ve katılmayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri değerlendirilebilir.
2. Nitel çalışma yöntemi de eklenerek, karma araştırma yöntemi ile daha derinlemesine bir araştırma yapılabilir.
3. Üniversitelerde spor dışında müzik, resim, dans, bale vb. gibi etkinliklerin saldırganlık düzeylerine etkisi incelenebilir.
4. Kadınların bazı durumlarda neden erkeklere oranla daha saldırgan davranış sergilediği belirli boyutlar incelenip üzerinde çalışma yapılabilir.
5. Okullarda saldırganlık eylemlerinin sonucunda oluşabilecek yaptırımlarla ilgili seminerler verilebilir.
6. Bireylere empati kurma eğitimi verilerek saldırganlık davranışları önlenir.
7. Okullarda ailelerin katılım sağlayacağı seminerler düzenlenebilir.

7. KAYNAKLAR

Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.

Acet, M. (2005). Sporda Saldırganlık ve Şiddet. İstanbul: Morpa Yayınları.

Acet, M. (2006). Sporda Saldırganlık ve Şiddet. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Açak M. (2011). İşitme Engelli ve İşitme Engelli Olmayan Futbolcuların Benlik Saygıları ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi, Basılmamış doktora tezi, Elazığ.

Afyon YA, Tunç A. (1997). *Beden eğitimi ve spor tarihi*, Ankara, Damla Ofset Matbaacılık, 77-90.

Ağdemir, S. (1991). Aile ve eğitim. *Sosyal politika çalışmaları dergisi*, 1(1).

Ağlamaz, T. (2006). *Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Akıncı, A. Y., Çakır, F., Pepe, K., & Türkay, İ. K. Lisanslı Olarak Spor Yapan ve Yapmayan Ortaokul Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 5(1), 64-72.

Aksu, M. (2013). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Gaziantep Örneği)* (Basılmamış yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).

Alp, M., Eraslan, M., Atay, E., & Özmutlu, İ. (2014). Düzenli Spor Yapan ve Yapmayan Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 1(1), 26-30.

Aracı H. (2000). *Okullarda beden eğitimi*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.

Arıca O.T. (1999). *Grupla Psikolojik Danışma Yoluyla Benlik Saygısı ve Mesleki Benlik Saygısının Geliştirilmesi*. Basılmamış doktora tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(1), 379-388.

Arslan, L. (2018). *12-14 Yaş aralığında spor yapan ve spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Düzce.

Atalay, A. (1997). Spor ve Saldırganlık. *Öneri Dergisi*, 2(7), 67-70.

Atatekin, B., & İstanbullu, A. (2023). Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(2), 73-83.

Ay M. (2021). *Bireysel spor yapan sporcuların saldırganlık düzeyleri ile benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler altında incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi,

Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, (8), 206-214.

Aytan, G. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmelerinde sporun etkileri*. Basılmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve toplum*. (1. Basım). İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Bahadır, Z. ve Erdoğan, Ç. H. (2016). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(7), 33-48.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. prentice-hall.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1978). *Aggression: A Social Learning Analysis*, Prentice Hall, New Joursey.
- Baron, R. A. and Richardson, D. R. (1994). *Human agression* (2nd ed.). New York, Ny: Plenum Press.
- Başaran, C. (2008). *Çeşitli tür liselerde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bayram, Y. (2012). *Spor Yapan ve Yapmayan 14-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Saldırganlık Tutumlarının İncelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Berkowitz, L. (1993). Pain and aggression: Some findings and implications. *Motivation and Emotion*, 17, 277-293.
- Bilir, N. (2018). *Bireysel ve takım sporcularının çeşitli değişkenlere göre öfke ve saldırganlık düzeylerinin araştırılması*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Björkqvist, K., Österman, K., & Lagerspetz, K. M. (1994). Sex differences in covert aggression among adults. *Aggressive Behavior*, 20(1), 27-33.
- Bostan, G. ve Kılıçgil, E. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisi olan ve olmayan Ankara Üniversitesi öğrencilerinin saldırganlık boyutları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 133-140.
- Bostancı, Ö., Oda, B., Şebin, K. ve Erail, S. (2017). 11–13 yaş öğrencilerin spor yapma durumlarına göre iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 1302-2040.
- Bostancı, Ö., Barış, O. D. A., Şebin, K., & Erail, S. (2017). 11–13 yaş öğrencilerin spor yapma durumlarına göre iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 205-217.
- Boxer P. ve Tisak, M.S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior*, 31 (22),172-188.
- Bucher CA, Koenig CR, (1983). *Method and material for secondary school phycial education*. Saint Louis: The C.V. Mossey Company.
- Bushman, B. J., & Anderson, C. A. (2001). Is it time to pull the plug on hostile versus instrumental aggression dichotomy?. *Psychological Review*, 108(1), 273.
- Buss, AR (1978). Psikolojik devrimlerin yapısı. *Davranış Bilimleri Tarihi Dergisi* , 14 (1), 57-64.
- Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 452.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (28. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Camadan, F. ve Yazıcı, H. (2017). Üniversite öğrencilerinde gözlenen saldırganlık eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 225-234.

- Campano, J. P. & Munakata, T. (2004). Anger and aggression among filipino students. *Adolescence*, 39(156), 757-764.
- Can, A. (2020). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cansever, D. (2017). Ergenlerde algılanan ana baba çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi.
- Cevizli, O. (2023). *Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Coulomb-Cabagno, G., & Rascle, O. (2006). Team sports players' observed aggression as a function of gender, competitive level, and sport type. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(8), 1980-2000.
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, 66(3), 710-722.
- Çaha Ö. Spora yaslanarak bir nefes almak. *Düşünen Siyaset Dergisi*, (2), Ankara, Mart Yayınları, 1999.
- Çakır, H. İ. (2014). *Liseler arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarının araştırılması Rize ili örneği*, Basılmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.
- Çakmakçı S. *Okullardaki beden eğitimi dersinin ve faaliyetlerinin öğrencilerin sosyalleşmelerine etkileri (Kütahya örneği)*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi; 2001.
- Çamlıyer H, (1999). *Eğitim Bütünlüğü İçinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun*. Can Ofset Basım, İzmir.
- Çavdar S. (2018). *Lise öğrencilerinin öfke kontrolleri, saldırganlık eğilimleri ve tolerans düzeylerinin spora katılım açısından değerlendirilmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Çelik, A, Baş, M. ve Zengin, S. (2017). Sporcu lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(4), 20-31.
- Çelik, H. ve Otrar M. (2009). Saldırganlık envanterinin türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(29), 101-120.
- Çıdam K. (1996). *Televizyon ve Spor "Spor ve Spor Magazin Programlarında Erotizm ve Şiddet"*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Çobanoğlu, M.G. (1993). *Sporda saldırganlık olgusu ve bu olgunun sportif performans üzerine etkisi*, Basılmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İzmir.
- Denker, R. (1973). Sport und Aggression. In Sport in unserer Welt—Chancen und Probleme: Referate, Ergebnisse, Materialien. Wissenschaftlicher Kongreß München vom 21.–25. August 1972 (pp. 417-430). Springer Berlin Heidelberg.
- Deptula, D. P., & Cohen, R. (2004). Aggressive, rejected, and delinquent children and adolescents: A comparison of their friendships. *Aggression and Violent Behavior*, 9(1), 75-104.
- Dervent, F. (2007). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Dervent, F., Aslanoğlu, E. ve Şenel, Ö. (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1),

- Dever, A. (2010). *Spor sosyolojisi*. İstanbul: Başlık Yayınları.
- Dever, A., & Bulut, E. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin araştırılması: Ordu Üniversitesi örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 45-56.
- DeWall, C. N., Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2013). Aggression. In H. Tennen, J. Suls & I. B. Weiner (Eds.), *Handbook of psychology: Personality and social psychology* (pp. 449–466). John Wiley And Sons, Inc.
- Dilek, A. N., & İmamoğlu, O. (2020). Spor eğitimli öğrencilerde sürekli öfke-öfke ifade tarz durumlarının araştırılması. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 566-575.
- Doğan, O. (2005). *Spor Psikolojisi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Dollard, J., Doob, L. W., Miller, N. E., Mowrer, O. H., & Sears, R. R. (1939). *Frustration and aggression*. New Haven, CT: Yale University Press. <http://dx.doi.org/10.1037/10022-000>
- Duda, J. L., Olson, L. K., & Templin, T. J. (1991). The relationship of task and ego orientation to sportsmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62, 79-87.
- Dumlupınar, C. (2007). *Okullar için basketbol*. Ankara: Duman Ofset.
- Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2005). Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri.
- Ece, C. (2014). *Futbol müsabakalarını stadyumda seyreden üniversite ve ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin araştırılması (Sakarya ili örneği)*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Ergül A. (2009). *Bir grup süreci olarak akran zorbalığı katılımcı rolü gruplarında tepkisel amaçlı saldırganlık ve toplumsal konum*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkal, M., (1992). *Sosyolojik açıdan spor*, Genişletilmiş 3. Baskı. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkal, M. (1982). *Sosyolojik açıdan spor*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Eroğlu, S. E. (2009). *Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma*. Basılmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erşan, E., Dogan, O., & Doğan, S. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Medical Journal (CMJ)*, 31(3), 231-238.
- Erten, Y., Ardalı, C., (1996). Saldırganlık, şiddet ve terörün psikososyal yapıları, *Cogito*, 6-7, ss.143-163.
- Eryılmaz, A. (2022). *Spor yapan ve yapmayan üniversitesi öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Fatma, H., Khan, T. F. and Husain, M. (2017). Psychobiology of aggression in sports. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 8 (7), 744-747.
- Fazzel, K. J. (2012). The comparison of big five personality traits between male and female athletes and non-athletes.
- Ferron, C. F. N. A., Narring, F., Cauderay, M., & Michaud, P. A. (1999). Sport activity in adolescence: associations with health perceptions and experimental behaviours. *Health*

- Fidan, C. (2016). *İlköğretim 2. kademe (5.6.7.8. sınıf) öğrencilerinin spor yapan ve yapmayanların saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal Psikoloji*. (Dönmez, Ali, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Fromm E. (1993). *İnsanda yıkıcılığın kökenleri*. İstanbul, Payel Yayınevi.
- Fromm, E., & Alpagut, Ş. (1993). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri*. Payel Yayınevi.
- Geen, R. G., & Donnerstein, E. D. (Eds.). (1998). Human aggression: Theories, research, and implications for social policy.
- Gentile, D. A., J. Lynch, P., Linder, J. R., Walsh, D. A. (2004). The effects of violent video game habits on adolescent hostility, aggressive behaviors, and school performance. *Journal of Adolescence*, 27 (1), 5-22.
- George, D., Mallery, P. (2019). *IBM SPSS statistics 26 step by step: A simple guide and reference*. Routledge.
- Giles, J. W., & Heyman, G. D. (2005). Young children's beliefs about the relationship between gender and aggressive behavior. *Child development*, 76(1), 107-121.
- Greydanus, D. E., Pratt, H. D., Greydanus, S. E. and Hoffman, A. D. (1992). Corporal punishment in schools: A position paper of the society for adolescent medicine. *Journal of Adolescent Health*, 13, 240-246.
- Gökbüzoğlu, B. (2008). Assessment of the relationship between aggression levels and problem-solving skills of adolescents. Unpublished master thesis, Marmara University, Turkey.
- Gökçeçek, S. (2015). *Ortaöğretim kurumlarında spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık tutumlarının araştırılması (Samsun ili örneği)*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Güçkıran, R.Y. (2008). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gümüş, T. (2000). *Kendini kabul düzeyleri farklı lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre saldırganlık düzeyine etkisi*. Basılmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günay, Y., & Aygün, M. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Spora Katılım Açısından Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Research in Sport Education and Sciences*, 25(4), 89-92.
- Güner, B. Ç. (2006). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Samsun.
- Günindi, Y., & Giren, S. Y. (2011). Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 349-361.
- Harmandar, İ. H. (2004). *Beden eğitimi ve spor'da özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İnan, H., & İnan, H. Z. Okullarda çocuklar arası zorbalık. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(22), 161-170.
- Hekim, M. (2014). Küresel bir sorun olan hareketsiz yaşam tarzının ortaya çıkardığı sağlık sorunları ve hareketsiz yaşam tarzından kaynaklanan sağlık sorunlarının önlenmesinde fiziksel

- aktivitenin önemi. (II. Uluslararası Davraz Kongresi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Heper E. (2012). *Spor bilimleri ile ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişimi, spor bilimlerine giriş*, Ed: Hayri Ertan, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Hiçyılmaz E. (1994). *Türkiye’de Spor*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı Türkiye’nin Sorunları Dizisi.
- İkizler, C. (1993). *Sporda başarının psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basım Dağıtım.
- İnal A.N. (2000). *Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerine Giriş*. Konya: Desen Ofset Matbaacılık.
- Kabak, F. (2009). *Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O. ve Demiray, E. (2017). Bireysel spor ve takım sporu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin araştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 386-390.
- Kaptan, D., Aykın, A. G., İci, H., & Sinan, E. Spor yapan ve yapmayan bireylerde şiddet davranışı sıklığının incelenmesi. *Göbeklitepe Eğitim ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 22-29.
- Karabıyık, Ç. (2003). *Üniversite öğrencilerinde saldırganlığı yordayan bazı değişkenler*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri: kavramlar, teknikler ve ilkeler* (27. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karriker-Jaffe, K. J., Foshee, V. A., Ennett, S. T., & Suchindran, C. (2013). Associations of neighborhood and family factors with trajectories of physical and social aggression during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 861-877.
- Kaya, E. Ö. (2010). *18-25 yaş arası işitme engelli sporcuların stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.
- Kaynak, A. (2013). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Kerr, J. H. (2008). A critique of the development of the Competitive Aggressiveness and Anger Scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 9(6), 721-728.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. *S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 353-364.
- Keskin, C. (2015). *Liseler arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarının araştırılması (Zonguldak-Kozlu örneği)*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Kılınç, E. (2012). *Genel lise 9. sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere ve sürekli kaygı durumlarına göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kırkibir, F. (2014). *Karadeniz teknik üniversitesinde okuyan ve üniversiteler arası müsabakalarda yarışan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Kirimoğlu, H., Parlak, N., Dereceli, Ç., & Kipoğlu, A. (2008). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Spora Katılım Düzeylerine Göre İncelemesi.
- Kiper, İ. (1984). Saldırganlık türlerinin çeşitleri ekonomik, sosyal ve akademik değişkenlerle ilişkisi. Basılmamış yüksek lisans tezi, Ankara

- Korucu-Aytan, G. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmelerinde sporun etkileri*. Basılmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koruç, Z., Bayar, P. (2004). Türkiye’de Futbol Fanatikleri Sosyal Kimlik ve Şiddet, *Türkiye’de Futbol Şiddeti ve Önlenme Yolları Bilimsel Araştırma Yarışması*, Ankara, ss.3-21.
- Kula, E. (2008). *Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve saldırganlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınları. (2002).
- Kurşun, Ş. (2015). *Görme engellilerin spor yapma değişkenine göre saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurudirek, İ. (2014). *Lise düzeyindeki elit hokey oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kutlu, F. (2006). Çocuk Sosyal politikası saldırgan davranış çeşidi olarak “akran zorbalığı”. *Çalışma Ortamı*, (85), 1-30.
- Kuzgun Y. (1972). Kendini gerçekleştirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 10:162-172.
- Küçük, V., Acet, M. (2002). Bir kişilik özelliği olarak suçluluk ve sporla ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 369- 375.
- Küçük, V. & Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 131-141.
- Lancelotta, G. X., & Vaughn, S. (1989). Relation between types of aggression and sociometric status: Peer and teacher perceptions. *Journal of Educational Psychology*, 81(1), 86.
- Lautenschlager, N.T., Cox, K.L., Flicker, L., Foster, J.K., van Bockxmeer F.M., Xiao J & Almeida O.P. (2008). Effects of physical activity on cognitive function in older adults at risk for Alzheimer disease: a randomized trial. *JAMA*, 300(9), 1027-1037. Doi: 10.1001/jama.300.9.1027.
- Loeber, R., & Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology*, 48(1), 371-410.
- Madran, H. A. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(2), 1-6.
- Mamak, H. ve Dalkılıç, M. (2017). Ömer halisdemir üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. *International Journal of Academic Value Studies*, 3(15), 419-423.
- Maxwell, J. P., Visek, A. J., & Moores, E. (2009). Anger and perceived legitimacy of aggression in male Hong Kong Chinese athletes: Effects of type of sport and level of competition. *Psychology of sport and exercise*, 10(2), 289-296.
- McKercher, C. M., Schmidt, M. D., Sanderson, K. A., Patton, G. C., Dwyer, T., & Venn, A. J. (2009). Physical activity and depression in young adults. *American journal of preventive medicine*, 36(2), 161-164.
- McKinnie, B. D. (2006). An investigation of anger styles in adolescent students. *Negro Educational Review*, 57(1), 35-47.
- Milavonoviç, I., Raklicer, R. ve Drid, P. (2019). The relationship between youth sport and the reduction of peer violence. *Facta Universitatis, Physical Education and Sport*, Vol: 17, No: 3, pp: 479-490.

- Miller, B. W., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2004). Effect of motivational climate on sportspersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1997). *İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları*. Milli Eğitim Basımevi.
- Nair, B. ve Ercan, H. (2019). Ergenlerde saldırganlığın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(3), doi: <http://dx.doi.org/10.30831/akukeg.420615>.
- Nergiz, S. (2018). *Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Nixon, H. L. (1997). Gender, sport, and aggressive behavior outside sport. *Journal of Sport and Social Issues*, 21(4), 379-391.
- Oda, B. (2014). *11-13 yaş grubundaki spor yapan ve yapmayan öğrencilerin iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Okyaz, B. (2017). *18- 24 yaş arası teakwando ve yüzme sporu ile uğraşan gençlerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kahramanmaraş.
- Olweus, D., Limber, S., & Mihalic, S. F. (1999). Bullying Prevention Program. Boulder, Colo.: Center for the Study and Prevention of Violence, Institute of Behavioral Science, University of Colorado at Boulder.
- Orpinas, P., Murray, N., Kelder, S. (1999). Parental influences on students' aggressive behaviors and weapon carrying. *Health Education & Behavior*, 26 (6), 774-787.
- Ormrod, J. E. (2006). *Essentials of educational psychology*. Essex: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Ölmez-Tuç, E. (2010). *Görme engelli bireylerin sosyalleşme sürecine sporun etkisi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önel, S. (2021). *Ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Basılmamış yüksek lisans tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., & Nasiroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özdevecioğlu, M., Yalçın, Y. (2010). Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 63-76.
- Özen, Ü., Eygü, H., & Kabaku G, A. K. (2013). Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet ve saldırganlık algıları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 4(7), 323-342.
- Özocak, O., Başçıl, S. G., & Gölgeli, A. (2019). Egzersiz ve nöroplastisite. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 31-38.
- Öztürk F. (1998). *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*. 3. Baskı Ankara, Bağırhan Yayınevi.
- Öztürk, N. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Öztürk, Y. M. (2019). *Aktif spor yapan ve yapmayan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporda şiddet eğilimi ve saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pacesova, P. ve Smeko, P. (2020). Aggression and anxiety levels of young male contact and noncontact athletes. *Acta Gymnica*. Vol:50, No:1, pp:9-15.
- Pagani, L., Tremblay, R. E., Nagin, D., Zoccolillo, M., Vitaro, F., & McDuff, P. (2009). Risk factor models for adolescent verbal and physical aggression toward fathers. *Journal of Family Violence*, 24, 173-182.
- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi*. Basılmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu M.F., Demirel E.T., Ramazanoğlu M.O., Altungül O. (2005). Sporun Toplumsal Boyutlarının Değerlendirilmesi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 153-157.
- Ramirez, J. M., & Andreu Rodriguez, J. M. (2003). Aggression's typologies. *International Review of Social Psychology*, 16(3), 125-141.
- Rice, M. & Howell, C. (2006). Differences in trait anger among children with varying levels of anger expression patterns. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 19(2), 51-61.
- Salar, B., Hekim, M., Tokgöz, M. (2012). 15-18 Yaş Grubu Takım ve Ferdi Spor Yapan Bireylerin Duygusal Durumlarının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6), 123-135.
- Scharf, S. C. (2000). *Gender differences in adolescent aggression: an analysis of instrumentality vs. expressiveness* (Unpublished doctoral thesis). Michigan University, Michigan.
- Scheithower, H., Lepping, N.ve Hess, M. (2020). Preventive interventions for children in organized team sport tackling aggression: results from the pilot evaluation of “Fairplay.Sports”. *Child and Adolescent Development*. 49-63.
- Seçer, Z., Ogelman, G. H. (2011). Analysis of the effect of a social problemsolving program on the aggression of children. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 21 (2), 142–153.
- Shokoufeh, S. (2014). *Erzurum'da farklı branşlarla ilgilenen sporcular ile spor yapmayan sedanterlerin kişilik ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Slentz, C. A., Duscha, B. D., Johnson, J. L., Ketchum, K., Aiken, L. B., Samsa, G. P., & Kraus, W. E. (2004). Effects of the amount of exercise on body weight, body composition, and measures of central obesity: STRIDE-a randomized controlled study. *Archives of internal medicine*, 164(1), 31-39.
- Sofia, R., & Cruz, J. F. A. (2017). Unveiling anger and aggression in sports: The effects of type of sport, competitive category and success level. *Revista de psicología del deporte*, 26(2), 21-28
- Solak, Nadir. (2011). *Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Basılmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.
- South Richardson, D. (2014). Everyday aggression takes many forms. *Current Directions in Psychological Science*, 23(3), 220-224.
- Şahan, M. (2007). *Lise öğrencilerinde saldırganlığı yordayan bazı değişkenlerin incelenmesi* Basılmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, H. M. (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Şahin, H. (2011). *Lise öğrencilerinde mükemmeliyetçilik ve saldırganlık ilişkisi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, M., Yetim, A. A., Çelik, A. (2012). Psikolojik sağlamlığın gelişiminde koruyucu bir faktör olarak spor ve fiziksel aktivite. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 373-380.
- Şahinler, Y., & Ulukan, M. (2020). Spor yapan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Öğrenci Çalışmaları*, 2(1), 16-24.
- Şeker, İ., & Uslu, T. (2020). Spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyal beceri, saldırganlık ve spor ahlakı düzeylerinin incelenmesi: Harran üniversitesi örneği. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 172-189.
- Şekertekin, M. A. (2003). Spor eğitimi alan ve almayan üniversite bayan öğrencilerinin uyum düzeyleri, saldırganlık ve kişilerarası ilişki tarzlarının karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 9-14.
- Şenyüzlü, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Şevkin, B. (2008). *Searching the effects of conflict resolution styles and aggression tendency on 4th and 5th grade students in primary school of negotiation (problem solving) and mediation education programme*. Unpublished master thesis, Dokuz Eylül University, Turkey.
- Tamer K, Pulur A. (2001). *Beden eğitimi ve sporda öğretim yöntemleri*. Ankara: Ada Matbaacılık.
- Taşdemir, D. (2020). *Spor yapan ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Tiryaki G, Erdil G, Acar M, Emlek Y. (1991). Sporcu ve sporcu olmayan gençlerin kişilik özellikleri. *SHD*. 26; 19-23.
- Tiryaki, G. (2000). *Spor Psikolojisi*. Ankara: Eylül Yayınevi.
- Tiryaki, Ş. (1996). *Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi: takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Tiryaki, Ş. (2000). *Spor Psikolojisi*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Traclet, A., Moret, O., Ohl, F., & Clémence, A. (2015). Moral disengagement in the legitimation and realization of aggressive behavior in soccer and ice hockey. *Aggressive Behavior*, 41(2), 123-133.
- Trajkoviç, N., Pajek, M., Sporis, G., Petrinoviç, L. ve Bogata, S. (2020). Reducing aggression and improving physical fitness in adolescents through on after school volleyball program. *Frontier in Psychology*. Vol: 11, Article: 2081.
- Trajkoviç, N., Modiç, D.M., Milanoviç, Z., Drazenka, M., Padulo, J.ve Chomaci, K. (2020). Eight months of schhol based soccer improves physical fitness and reduces aggression in high school children. *Biol Sports*, 37(2), pp: 185-193.
- Tsai E, Fung L (2005). Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *The Online Journal of Sport Psychology*. 7 (2).
- Tucker, L. W., & Parks, J. B. (2001). Effects of gender and sport type on intercollegiate athletes' perceptions of the legitimacy of aggressive behaviors in sport. *Sociology of Sport Journal*, 18(4), 403-413.
- Tuncay R. (1991). Rehberlik ve beden eğitimi. İzmir: 1. *Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu*, 334.

- Tutkun, E., Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S. A. ve Soylu, R. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, *Online Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr>
- Türkçapar, Ü., & Eroğlu, H. (2023). Bireysel ve takım sporu yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 244-257.
- Uluışık, V. (2015). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Ulukan, M. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin fiziksel aktiviteye katılım motivasyonları ve sürekli umut düzeylerinin incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 202-218.
- Ünsal, A. (1996). *Genişletilmiş bir şiddet tipolojisi*, Cogito.
- Veziroğlu, A. (2019). *Ortaöğretim düzeyi spor yapan ve yapmayan öğrencilerin problem çözme ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki (Şırnak İli örneği)*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Vissek, A., & Watson, J. (2005). Ice hockey players' legitimacy of aggression and professionalization of attitudes. *The Sport Psychologist*, 19(2), 178-192.
- Vural, M., Çoruh, Y., & Bayram, M. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (75), 55-63.
- Yamaner F. (2001). *Beden eğitimi ve sporda temel ilkeler*. Bursa: Ekin Kitapevi; 2001.
- Yetim A. A. (2011). *Sosyoloji ve spor*. Ankara, Berikan Yayınevi.
- Yetim, A.A. (2000). *Sosyoloji ve spor*. Ankara Topkar Matbaacılık.
- Yetim, A. A. (2005). *Sosyoloji ve spor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yıldıran, İ., Yetim, A., (1996). Orta öğretimde beden eğitimi dersinin öncelikli amaçları üzerine bir araştırma, G.Ü.B.E.S.Y.O. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt:I, Sayı:3, Ankara.
- Yıldırım A, Abakay U, Hokeycilerin İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 2015, 17-28.
- Yıldırım-Araz, G. (2017). *Spor yapan bireylerin kaygı düzeyleri, saldırganlık eğilimleri ve yaklaşma-uzaklaşma tepkilerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Yıldırım, H.L., (2003). *Futbol antrenörlerinin saldırganlık olaylarına bakış açıları*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Niğde: Niğde Üniversitesi.
- Yıldırım F. Saldırganlık ve cinsiyet ilişkisi. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*. 1998; 22 (210- 212), 15-32.
- Yıldız, E. Ç., & Sümer, Z. H. (2010). Saldırgan davranışlarını yordamada çevresel risk, çevresel güvenlik ve okul iklimi algısı. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(34).
- Yıldız, S. (2009). *Spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.

- Yılmaz, F., & Mercan, Y. (2016). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin demografik değişkenlerine ilişkin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 167-180.
- Yılmaz, S. (2013). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi İstanbul ili Bayrampaşa ilçesi örneği*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yurttaş, H. (2016). *Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

8. EKLER

EK 1 Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenci;

Bu araştırmanın amacı, okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından belirlenmesidir. Araştırmamızın doğru sonuçlara ulaşması için, her bir ifadeyi içtenlikle okuyarak, toplamda 5-10 dakikayı geçmeyecek şekilde sorularımıza cevap vermeniz büyük önem taşımaktadır. Katılımcıların verdiği yanıtlar tamamen gizli tutulacak olup, bu anket tamamen bilimsel amaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır. Yardıminız için şimdiden teşekkürlerimizi sunarız.

Serol Acar

Doç. Dr. Işıl Aktağ

Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Merhaba;

Bu anket meslek lisesi öğrencilerinin okul sporlarına katılım durumlarına göre saldırganlık düzeylerini belirlemek amaçlı yapılmaktadır. Bu ankette 29 soru bulunmaktadır. Sorulara eksiksiz, gerçekçi ve içtenlikle cevap vermeniz bu araştırmanın amacına ulaşmasına katkıda bulunacaktır. Soruları parantez içindeki boşluklara X işareti koyarak cevaplandırınız. Örnek (X)

Sorulara vereceğiniz cevaplarla yapacağınız değerli yardım ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim. Saygılarımla.

1. Sınıf düzeyi: 9(☒) 10 () 11 () 12 ()

2. Cinsiyetiniz: kız () erkek (☒)

3. Kardeş sayısı: 1 () 2 () 3 () 4 ve üzeri (☒)

4. Ailenin gelir durumu:

5.000-10.000 () 10.000-15.000 () 15.000-20.000 (☒) 20.000 ve üzeri ()

5. Ailenin eğitim durumu

Anne eğitim durumu;

ilkokul () ortaokul () lise () üniversite () lisansüstü ()

Baba eğitim durumu;

ilkokul () ortaokul () lise () üniversite () lisansüstü ()

6. Aile birlikteliği

ayrı () anne baba birlikte ()

7. Okul sporlarında veya kulüpte lisanslı olarak spor

Yaptım-Yapmaktayım () Yapmadım ()

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise "Tamamen Katılıyorum" , genelde doğru ise Katılıyorum" , emin değilseniz "Kararsızım" , genelde doğru değilse "Katılmıyorum" , hiçbir zaman doğru değilse "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "acaba benden ne istiyor" diye düşünürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırca kolaylıkla onu itip tartaileyebilirim					
14. İnsanlar sınırimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					
21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

T.C.
BOLU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-39307281-605.01-75162404
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Serol ACAR)

27/04/2023

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarih ve 81576613-10.06.02-E.1563890 (2020/2) Sayılı Genelgesi
b) Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Rektörlüğü'nün 19.04.2023 tarih ve 2300049211 sayılı yazısı.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Beden Eğitimi Öğretmenliği tezli yüksek lisans programı öğrencisi Serol ACAR'ın "**Okul Sporlarına Katılan ve Katılmayan Meslek Lisesi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi**" konulu tez çalışmasına veri sağlamak üzere, merkez ilçede bulunan Bolu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İzzet Baysal Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mimar İzzet Baysal Mesleki ev Teknik Anadolu Lisesi, TOBB Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Bolu Organize Sanayi Bölgesi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler ile çalışma yapmak istediğine ilişkin ilgi (b) yazı ve ekleri Araştırma ve Değerlendirme İzin Komisyonu tarafından incelenmiştir.

Söz konusu uygulamanın; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak yürürlükte olan tüm yasal düzenlemelerde belirtilen hüküm, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, **denetimi ilgili okul müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere, eğitim öğretim aksamadan, gönüllülük esasına** göre, ilgi (a) Genelge doğrultusunda **2022-2023 Eğitim Öğretim Yılında** uygulanması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Dr. Cemil SARICI
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Fatih DAMATLAR
Vali V.

EK 4 Özgeçmiş

Serol ACAR

Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu - Beden Eğitimi Öğretmenliği-2009

Yüksek Lisans: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Lisansüstü Eğitim Enstitüsü – Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı – Beden Eğitimi Öğretmenliği Bilim Dalı – 2024

